

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
17/2018
28. apríl 2018

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

VOLBY NEMOŽNO ZVESIŤ ZO STROMU
Strana 4.

LIBERÁLNA PROPAGANDA ÚTOČÍ V ŠKOLÁCH
Strana 5.

ZDRAVOTNÍCTVO POTREBUJE VÍZIU A TRVALÉ RIEŠENIA
Strana 6.

OD MORÁLKY ANTIKY PO ZLODEJA BABINSKÉHO
Strana 9.

VÝROČIA A MEDZNIKY VEĽKÉHO ARCHITEKTA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Biomasa, bioplyn, bioštiepka, bioolej, bionafta, biopotraviny. Akosi sa nám naše krásne a v mnohom ešte donedávna pestré a rozmanité Slovensko natiahlo do uniformy s predponou „bio“. Znie to na prvý pohľad pekne, zdravo, ekologicky. Aj moderne, ak nie až svetovo. V iných súvislostiach však skúsení gazdovia až horekujú nad tým, že celé Slovensko je na jar žlté – narážajú tak na skutočnosť takzvaného repkového ošiaľu. Ten spôsobil zánik pestovania iných, rovnako, ak nie viac dôležitých poľnohospodárskych komodít. Kam sa podel mak, hrach, cicer a množstvo ďalších, kedysi u nás známych plodín?

Podobná situácia je s takzvanou bioštiepkou. Úmysel bol v podstate dobrý. Na jej produkciu sa mali využívať náletové dreviny, prípadne rýchlorastúce dreviny. Aj dotácie sú určené na takúto činnosť. Lenže na mnohých miestach Slovenska sa na bioštiepku rúbu zdravé statné buky, hraby a duby; fotografických dôkazov je viac ako dost. Na železničných stanicách sú ich plné skládky – stačí sa pozrieť ponad ploty mnohých našich teplární, ktoré z takzvaných bioštiepek povstali doslova ako bájný vták fénix z popola.

Nemali by sme zabúdať na múdrosť a na gazdovské schopnosti našich predkov, ktorí vedeli, ako dorobiť toľko potravín, koľko Slovensko potrebovalo. Aj bez dotácií, podporných fondov, výberových konaní a hodnotení rôznymi komisiami. Stačilo sa im pozrieť na oblohu a do komory. Dnes máme síce takmer všetko v modernej polohe „bio“, ale viac ako šesťdesiat percent potravín musíme doviesť zo zahraničia, aby sme nepokapali od hladu. Keď sme takúto pomoc kedysi v podobe vagónov obilia prijímali, tak to boli katastrofické ročníky, keď sucho spálilo všetko, čo mohlo. Novodobou katastrofou Slovenska je to, že z úplne samozrejmej činnosti – dorobenia potravín pre obyvateľov, sa stal biznis s mnohými stupňami, kde na každom z nich sa dá čosi trhnúť. Akurát v koncovke je iba jediné riešenie – dovoz.

Ján ČERNÝ

Do pridelovania agrodotácií treba včleniť zásadné bezpečnostné prvky Vývoj dotačného škandálu znepokojuje

Štefan ZLATOŠ – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Padajú trestné oznámenia, ale aj hlavy viacerých funkcionárov v niektorých inštitúciách pod správou ministerstva pôdohospodárstva. Úsilie o riešenie je viditeľné. Pochybnosti však narastajú najmä v otázke, či je dostatočné a či má oporu v legislatíve. Európsky úrad pre boj proti podvodom (OLAF) potvrdil, že začal podnikáť kroky v súvislosti s údajnými podvodmi a so zlým hospodárením pri čerpaní poľnohospodárskych dotácií EÚ na Slovensku.

Uvedený orgán EÚ podľa neho začal v danej veci tzv. výber, čo znamená predbežné skúmanie, či sú dôvody na otvorenie plnohodnotného vyšetrovania.

OLAF KORIGUJE

„OLAF v súčasnosti vyhodnocuje všetky dostupné informácie a tvrdenia, ktoré vyšli najavo v posledných týždňoch, aby určil, či sú, alebo nie sú splnené podmienky na otvorenie vyšetrovania v súlade s jeho mandátom,“ spresnil informáciu webu Politica európsky úrad. Avšak to, že sa slovenským aktuálnym problémom začal nejakým spôsobom zaoberať, potvrdili aj viacerí naši europoslanci. Podľa nich osemčlenná skupina poslancov Európskeho parlamentu z politickej skupiny Zelení/Európska slobodná aliancia písomne vyzvala OLAF na vyšetrovanie údajných podvodov a zlého hospodárenia s eurofondmi v rámci poľnohospodárskych dotácií na Slovensku.

„Dávam príkaz na odvolanie zodpovedných riadiacich zamestnancov ústavu (Výskumného ústavu pôdoznanectva a ochrany pôdy – pozn. red.), ktorí sú zodpovední za správu a digitalizáciu systému. Výskumný ústav tiež príde o svoju kompetenciu v tejto oblasti a dôjde k bezodkladnému presunu celého odboru diaľkového prieskumu zeme a geoinformatiky pod Pôdohospodársku platobnú agentúru

(PPA),“ zdôvodnila jeden z krokov ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná. Podľa ministerstva zo strany ústavu, ktorý spravuje digitálny systém LPIS, došlo k závažným pochybeniam. Hľadať vinníkov iba tam je však podľa viacerých odborníkov krátkozraké, ak nie až nebezpečné, potvrdil to pre SNN aj zakladateľ a súčasný predseda Občianskeho združenia slovenských ekonómov SES – NEZES Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

VEĽA PODOZRENÍ

Podozrenia vedú skôr k Poľnohospodárskej platobnej agentúre (PPA). Padlo ich veľa, mnohé z nich boli účelovo spolitizované, ale to nedáva príčinu nezaoberať sa pomermi aj v tejto agentúre. „Predpokladáme, že žiadateľ musel mať špecifické informácie

a veľmi presne poznal systém poľnohospodárskych podpôr. Dnes som preto podal trestné oznámenie na generálnu prokuratúru vo veci možného subvenčného podvodu. Zároveň sme spustili kontroly priamo na mieste. Ak sa zistia počas kontroly na mieste nezrovnalosti, budeme v zmysle konania žiadať o vrátenie financií,“ povedal aj v tejto súvislosti generálny riaditeľ PPA Juraj Kožuch.

„Máme veľmi vážne podozrenie na subvenčný podvod. Takéto praktiky nebudeme tolerovať a rázne proti nim zakročíme,“ ubezpečila verejnosť podpredsedníčka vlády a ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Gabriela Matečná. Slovensko podľa nej však patrí medzi krajiny EÚ s najnižšou mierou vylúčenia refundácie pri vyplácaní priamych podpôr pre poľno-

hospodárov. Miera pochybení sa pohybuje len niečo nad percentom. „Premiér prisľúbil, že vláda schválí financie na kompletnú digitalizáciu PPA, o ktorú sa snažím už od svojho nástupu, vrátane dronov a prenájmu sentinelov Európskej vesmírnej agentúry na kontroly plôch. Už tento rok bude možné grafické prílohy k žiadostiam o priame platby podávať len elektronicky, vďaka čomu prípady ako spomínané machinácie na východe dokážeme odhaliť,“ pripomenula Gabriela Matečná.

(NE)OPRÁVNENÉ PLOCHY

V roku 2014 z nariadenia vlády „vypadlo“ ustanovenie, ktoré hovorilo o tom, že na platbu sú oprávnené iba tie plochy, ktoré boli obhospodarované k 30. júnu 2003. Toto ustanovenie znemožňovalo poberať dotácie aj na nečinnosť. Pritom od roku 2003 po rok 2014 nemohol nikto požiadať o to, aby sa neobhospodarovaný pozemok mohol dostať medzi takzvané oprávnené plochy. Z vládneho nariadenia sa v roku 2014 vypustila aj požiadavka na žiadateľa o dotáciu mať „zaťaženie pôdy živočíšnou výrobou“. Tu niekde sa zrodila možnosť, ktorú veľmi rýchlo využili špekulanti, ktorí začali žiadať dotácie aj na plochy, ku ktorým nemali nijaký užívateľský vzťah. Pritom nariadenie EÚ, týkajúce sa príslušných platieb, je stále rovnaké tak pre Slovensko, ako napríklad hneď pre susedné Rakúsko.

3 OTÁZKY PRE:

Františka MARHEVKU zo Združenia pltníkov Majere v Zamagurí

Nádherná rieka Dunajec je náš krajec

• Kým sa symbolickým kľúčom odomkne rieka Dunajec a začne sa pltnícka sezóna v Pieninách, treba kadečo zabezpečiť a urobiť. Minulý týždeň sa tak stalo na slávnostných aktoch u vás, v Červenom Kláštore aj v Lesnici. Ako ste „zamiesili“ na tohtoročný pltnícky chlieb?

Je to neľahko zarobený chlieb. Zďiaľky a z brehu možno vyzerá playba v krásnom prostredí národného parku a malebných kulisách prielomu Dunajca pre návštevníka romanticky a malebne. Ale pre chlapov v goralských krojoch, čo tých vyše desať splavovaných kilometrov absolujú niekoľkokrát denne so všetkým, čo rieka (neraz aj zradná), ale aj manipu-

lacia s ťažkými plťami obsahuje, je to poriadna drina. A prakticky nekončiaca. Lebo mimo „sezóny“ sa plte reparujú, obnovujú sa nátery, lepia praskliny alebo sa vyrábajú ich nové diely, ako to cez zimu robíme my so spoločníkom Jozefom Pichnarčíkom. Noví pltníci sa učia, školia, pripravujú na plavebné skúšky, odovzdávajú si „legendy“ o pieninských zaujímavostiach, prírodných výtvoroch a pamätihodnostiach, aby vedeli splavujúcich sa návštevníkov vyše hodiny zabaviť, a pritom im poskytli mnoho zaujímavých poznatkov. No a k tomu patrí aj účasť na veľtrhoch cestovného ruchu, ako to v uplynulých mesiacoch bolo v Brne, Bratislave, Prahe, Ostrave, Budapešti, Rige, Viľniuse, Katoviciach...

• Aký je váš osobný pltnícky výučný list?

Pracoval som v spisšskostaroveskej filiálke Vagónky Poprad. Keď sa fabrike prestalo dariť, vrátil som sa k tomu, čo živilo našich otcov. S pltníctvom som začal ako dvadsaťdvaročný, no a dnes mám šesťdesiatdva.

• Štyridsať rokov v prúdoch a riečnych meandroch pod Tromu korunami. Aký by mal byť ten štyridsiaty prvý, aby ste boli pri jeho bilancii spokojný?

Dobrá a bezpečná, aby sme mali všetci, ktorých Dunajec živí, úspešnú sezónu. Aby nám na jej konci ostalo aspoň na kávu... Pravdaže, myslím to žartom.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: Štefan KAČENA

V SNN 18/2018
SI PREČÍTAŤE

■ Štefan PAULOV: Založili sme si vlastný štát a museli sme čakať, že prídu aj problémy
■ Obchodná vojna medzi USA a Čínou nie je pre svetovú ekonomiku dobrá správa
■ Pred 115 rokmi sa narodil populárny slovenský spevák a herec František K. VESELÝ

Povinné školské zájazdy by nemali smerovať len na miesta hrôzy

Nezabúdajme na naše významné dejiny

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: internet

Nad Viedňou sa vyníma vrch Kahlenberg, významné miesto histórie bývalej rakúsko-uhorskej monarchie. Nachádza sa tu kostol, reštauračné aj ubytovacie zariadenia a mestská doprava tam premáva každých pár minút. Z vrchu Kahlenberg 12. septembra 1683 zaútočili vojská poľského kráľa Sobieskeho a zvíťazili nad osmanskou presilou veľkovezíra Karu Mustafu.

Bitka o Viedeň znamenala bitku o celú Európu. A tak ako dnes ani v minulosti sa neubránili ľudia pokúšaniu povýšiť vlastné záujmy nad celospoločenské. Protestantskí kuruci v úsilí poraziť katolíckeho cisára spojili sa s Turkom nehľadiac na nebezpečenstvo, ktoré z takej kolaborácie vyplývalo. Knieža Imrich Tököli vyjednával s Karom Mustafom, že s pomocou tureckých vojsk dobyje Bratislavu a stane sa viedenským kráľom. Preto pred bitkou o Viedeň boli osmanské vojská už dlhšie prítomné v Európe.

■ MEDAILÓN ZA CHRABROŠŤ

Kahlenberg je miestom pripomínania si hrdinstva aj našich predkov, nie len poľského kráľa Sobieskeho. Voja

s Turkami sa začala v roku 1663. Padli Nové Zámky, Levice, Nitra i Vacov. Pred očami šesťročného chlapca zavraždili Turci jeho rodičov. Sám sa zachránil útekom do lesa. Bol to budúci ostrihomský arcibiskup Juraj Pohronec-Slepčiansky (na oboch snímkach), miestokráľ Uhorska a záchranca Viedne. Titul mu udelil cisár Leopold I., lebo na záchranu Viedne venoval okolo štyristotisíc zlatých a každému vojakovi z tridsaťštyritisícovej armády daroval medailón Sedembolestnej Panny Márie.

■ ZÁCHRANCA VIEDNE

V súčasnosti môžu záujemcovia vidieť film Bitka pri Viedni z poľskej a talianskej produkcie. Niet v ňom žiadnej zmienky o arcibiskupovi Slepčianskom. Keďže Slovensko nemalo nijaký podiel na výrobe tohto filmu, nemôžeme sa čudovať, že nie je celkom korektné historicky spracovaný. Rovnako ako všetky historické udalosti týkajúce sa našich dejín z dielne cudzích autorov. Arcibiskup Slepčiansky je pochovaný v bazilike v rakúskom Mariatzelli v kaplnke sv. Ladislava. Treba sa poďakovať bratislavskej ZŠ Matky Alexie, ktorá v marci tohto roku zorganizovala zájazd na Kahlenberg a do Mariatzelli a pozvala aj matičiarov. Ide o miesta,

ktoré Slovákom pripomínajú slávneho rodáka, bez ktorého by sa bitka o Viedeň sotva skončila úspešne. Cisár mu predsa neudelil titul Záchranca Viedne bezdôvodne. Kahlenberg a Mariatzell by iste boli vhodnými miestami zvyšovania národného povedomia, kam by mali smerovať školské zájazdy.

■ ZOZNAM HRÔZY

Ibaže na Slovensku si skôr pripomíname miesta hrôzy. Opoziční poslanci predložili v parlamente návrh, aby sa návšteva Osvienčimu stala povinnou pre stredné školy. Návrh síce neprešiel, ale rezort školstva pripravil zoznam miest, ktoré odporúča žiakom navštíviť. Sú medzi nimi Múzeum holokaustu v Seredi, Osvienčim, Terezín, Lidice, Ostrý Grúň, Kľak, Múzeum židovskej kultúry v Bratislave a ďalšie. V žiadnom prípade nie je medzi nimi Mariatzell ani Kahlenberg.

V Taliansku je nemožné, aby žiaci nenavštívili rímske fóra a na mieste si neoživili slávnú minulosť. Mussolini ich síce takmer zničil, keď ich rozťal širokou komunikáciou, ale predsa neurobil to čo Slováci s Bratislavským hradom, keď stavby z rímskeho obdobia zabetónovali. Pri takomto prístupe k našim dejinám sa nimi mládež sotva nadchne.

Spomienka na trojsté výročie narodenia Adama Františka Kollára

Priekopník tereziánskeho osvietenstva

Text a foto: Peter HORŇÁK

Adam František Kollár patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti vedy 18. storočia. Bol významný reformátor, polyhistor, polyglot a knihovník. Je považovaný za jedného z priekopníkov tereziánskeho osvietenstva. Počas svojho života dosahoval vysoký kariérny postup. Napriek tomu zostal hrdým a uvedomelým Slovákom.

Matičná delegácia na čele s predsedom MS Mariánom Gešperom v nedávnych dňoch navštívila v rámci pracovnej cesty Národnú knižnicu (Nationalbibliothek), predtým Dvorskú knižnicu, v ktorej Kollár pôsobil. Ako slovenský Sokrates a dvorný radca Márie Terézie našiel vo Viedni svoje stále miesto. Učencova pamätná tabuľa zdobí Slovenský inštitút vo Viedni. Matičiari k nej položili veniec, aby si pripomenuli trojsté výročie jeho narodenia.

Adam František Kollár, rodák z Terchovej (15. 4. 1718), ovládol niekoľko jazykov. V roku 1748 nastúpil ako skriptor do Dvorskej knižnice. Vďaka svojej húževna-

tosťou sa neskôr stal jej riaditeľom. Jeho najvýznamnejšou prácou bolo vydanie siedmich zväzkov katalógov Dvorskej knižnice od Petra Lambecia, ku ktorým až posmrtno vyšli jeho dodatky. Medzi najvýznamnejšie diela patrí Viedenská zbierka dokumentov všetkých čias, Pôvaby dejín verejného práva uhorského kráľovstva či poburujúce dielo O pôvode a nepretržitom používaní zákonodarnej moci uhorských kráľov v cirkevných záležitostiach, v ktorom navrhoval zrušiť nevoľníctvo, zdaníť uhorskú šľachtu, zlepšiť postavenie roľníkov, rovnosť občanov, zaviesť urbár, zrušiť šľachtickú vojenskú povinnosť či zaviesť náboženskú slo-

vodu. Pobúrení šľachtici na sneme žiadali, aby bola kniha spálená a jej autori vyhnanstvom.

Svojím pôsobením pripravil cestu pre veľkú reformu Ratio Educationis (1777), ktorá výrazne zasiahla do vtedajšieho školstva. V roku 1775 bol Kollár povýšený do zemianskeho stavu. Šľachta ho nenávidela, preklínala a prisúdila mu nálepku „zradca“. Zomrel 10. júla 1783 vo Viedni. Jeho meno nadhlo vymazali z dejín. Až neskôr sa ukázala jeho veľkosť, ktorú dokumentuje aj tento jeho výrok: „Ak je niekto rodom Slovákom ako ja a podľa môjho príkladu vynaloží trochu času na poznanie ostatných nárečí, veľmi ľahko porozumie jazyk

Pamätná tabuľa pre Slováka z Terchovej Adama Františka KOLLÁRA, ktorý pripravil veľkú školskú reformu Márie Terézie.

Matičná delegácia vo Viedni: historik Peter MULIK (zľava), predseda MS Marián GEŠPER a tajomník ustanovizne Viliam KOMORA.

a písmo celého slovanského národa. Toto som chcel zdôrazniť kvôli mojim Slovákom, aby reč a svoj kmeň nepre-

stali milovať preto, ako sa to často stáva, že sú posmievani takými, ktorí tiež bývajú v Uhorsku...

VŠIMLI SME SI

Na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave sa v piatok 13. apríla 2018 o 17. hodine pod heslom „My sme tu doma“ zhromaždili občania, ktorým nie je ľahostajné súčasné dianie na Slovensku. Aj napriek dôslednému bojkotu zo strany takzvaných mienkotvorných médií, ktoré na túto akciu uplatnili ako vždy informačné embargo, zišlo sa napokon okolo stopäťdesiat občanov, ktorým nie je ľahostajný osud Slovenska.

My sme tu doma!

Alternatívne pochody v Bratislave priliš veľa ľudí nelákajú.

Ako prvý vystúpil nezaradený poslanec Peter Marček. Podľa jeho slov sa predstavitelia opozície usilujú z celej situácie, ktorú odštartovala vražda novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Marty Kušnírovej, vyťažiť čo najviac pre seba.

„Snažia sa zvrátiť politický vývoj a vrátiť sa k moci, aby mohli rozkrádať Slovensko,“ povedal vo svojom prejave. Na zhromaždení vystúpil aj expolitik Ján Čarnogurský. „Oslabovanie slovenskej vlády a vôbec slovenskej štátnej moci pokračuje. Nevolil som žiadnu stranu súčasnej vládnej koalície, ale

inú vládu v súčasnosti na Slovensku nevidím. Preto som proti demonštráciám mládeže, za ktorými vidím manipuláciu. Preto sa zúčastňujem na zhromaždeniach občanov s alternatívnym postojom k súčasnej situácii,“ uviedol Čarnogurský. Cieľom tohto zhromaždenia bolo podľa organizátorov verejne vyzvať občanov Slovenska, aby nedovolili opozícii majdanizovať náš štát. Presne s týmto zámerom sa už v marci na verejnosť obrátil hlavný organizátor tohto protestného zhromaždenia predstaviteľ Platformy poslancov NR SR za slušnú politiku Peter Marček. Ako sa vyjadrili viacerí účastníci protestu „My sme tu doma“, ide im o oveľa viac ako opozícii. „Ide nám nielen o objektívne vyšetrovanie vraždy novinára a jeho priateľky, ale zároveň nám ide aj o vyjadrenie postoja dosiaľ mlčiacej väčšiny, ktorá je zásadne proti destabilizácii ústavného poriadku SR,“ zaznelo okrem iného v jednom z prejavov.

(mab) Foto: autor

Hlavný tranzit plynu z Ruska do Európy cez slovenské územie

Dobré správy o plyne pre Slovensko

Veľmi zaujímavú myšlienku začiatkom mesiaca vyslovila nemecká kancelárka Angela Merkelová. A vôbec to nie je iba správa o ruskom plyne a jeho tranzite cez Ukrajinu... „Dala som veľmi jasne najavo, že projekt Nord Stream 2 nie je možný bez objasnenia budúcej úlohy Ukrajiny ako tranzitnej krajiny,“ povedala kancelárka na spoločnej tlačovej konferencii v Berlíne s ukrajinským prezidentom Petrom Porošenkom, pričom jej názor sa v Európskej únii považuje takmer za imperatív.

Zdá sa, že v poslednej chvíli začali fungovať aj právne mechanizmy Únie a tie chýbajúce chce spoločenstvo urýchlene doplniť. Dôvodom v súčasnosti pripravovanej novelizácie smernice o plyne, ktorá by mala prebehnúť v zrýchlenej procedúre, je podľa eurokomisára Maroša Šefčoviča aj pokračovanie zložitej právnej diskusie o tom, do akej miery je európske právo aplikovateľné na projekty ako Nord Stream 2. Smernica má zabezpečiť, aby sa základné zásady energetickej legislatívy EÚ (prístup tretích strán, regulácia ciel, oddelenie vlastníctva a transparentnosť) vzťahovali na všetky aj už existujúce plynovody od tretích krajín až po hranice jurisdikcie EÚ. Ak mal Nord Stream 2 „odstaviť“ tranzit plynu cez Ukrajinu, podľa novej smernice to nebude možné.

Hneď po vyhlásení Angely Merkelovej deklarovalo Rusko, že je pripravené zväziť dodávky plynu do Európy plynovodom cez Ukrajinu aj po roku 2020. Povedal to ruský minister pre energetiku Alexander Novak práve podpredsedovi Európskej komisie a komisárovi pre energetickú úniu Marošovi Šefčovičovi.

V koncovke celej tejto operácie je skutočnosť, že tranzit hlavnej vetvy plynu z východných nálezísk k spotre-

ČO INÍ NEPIŠU

Podľa najnovších informácií by ruský plyn mal aj naďalej tečť cez územie Slovenska. A s tým aj milióny eur do nášho rozpočtu.

bitelom v strednej a západnej Európe by mal cez Slovensko pokračovať aj po roku 2020. To je naozaj nemalá ekonomická úľava, pretože táto preprava plynu

je významným zdrojom financií štátneho rozpočtu našej republiky.

To, čo na prvý pohľad môže vyvolať uspokojenie, na druhej strane však zakladá viacero variantov vývoja. Jeden z nich veľmi operatívne naznačila ruská strana. Podľa neho budú dodávatelia, teda Gazprom, tlačiť na Ukrajinu tak málo plynu, že pre Kyjev nebude ekonomicky zaujímavé prevádzkovať celú sústavu prepravy plynu na Západ. Tu niekde sa skrýva aj odpoveď na otázku, do akej miery sú súčasné ekonomické sankcie proti Ruskej federácii účinné a nakoľko vlastne v časovej perspektíve poškodzujú ich iniciátory – teda celé spoločenstvo štátov EÚ. Nemožno totiž od nikoho očakávať úsmev na tvári a priateľskú ústretovosť, ak mu tu a tam strelíme nejakú tú facku.

Aby sme sa však vrátili na začiatok v podstate dobrej správy, tak jej gro spočíva v tom, že západná Európa si zjavne uvedomila, že nemôže konať proti záujmom jej mladšej sestry – strednej Európy. Lebo doteraz bol na západ od našich hraníc projekt Nord Stream 2 prijímaný naozaj benevolentne.

Ján ČERNÝ
Foto: energia.sk

Cynická hra v sýrskej Dúme

Roman MICHELKO

Nástupom politických diletantov à la Trump, ktorí dokážu robiť akurát tak twitterovú zahraničnú politiku, sa svetové spoločenstvo ocitlo na prahu veľmi nebezpečnej eskalácie napätia medzi dvoma najväčšími svetovými mocnosťami. Letecké útoky USA, Británie a Francúzska na Sýriu boli predovšetkým demonštráciou sily. Hlúpa, neodôvodnená a úplne zbytočná. Presnejšie povedané – škodlivá. Zároveň je to akási kľúčová odpoveď upadajúcich veľmocí na skutočnosť, že strácajú relevantný vplyv na riešenie konfliktu.

Aby sme pochopili kontext, treba si pripomenúť zopár reálií. Sýria bola až do takzvanej arabskej jari jednou z najvyšších krajín na Blízkom východe. Na rozdiel od mnohých svojich susedov nedisponovala veľkým nerastným bohatstvom, o to viac museli jej vládcovia dbať na to, aby vytvorili čo najlepšie spravovaný

efektívny štát. Miera vzdelanosti, dostupnosť a kvalita zdravotníctva boli na takej úrovni, že jej to mohli závidieť aj mnohé, naoko oveľa rozvinutejšie krajiny. No a najmä to bol v podstate sekulárny štát, v ktorom boli práva náboženských menšín slušne garantované. Bolo to okrem iného spôsobené aj tým, že vládnuca dynastia Asadovcov pochádza z alavítov, ktorí tvoria sotva trinásť percent sýrskeho obyvateľstva. Na druhej strane práve táto skutočnosť dáva záruky aj iným konfesiam, napríklad maronitským kresťanom, že nebudú prenasledovaní a že ich práva budú garantované. Zároveň treba zdôrazniť, že Sýria je v podstate umelý výtvor. Vznikla nelogicky a neorganicky, jednoducho tak, že kolonizátori na mape vytýčili hranice a vytvorili štát, v ktorom sú tak šiiti (väčšinovia), ako aj sunniti, alaviti, rôzne kresťanské denomi-

nácie, Kurdi, jezídovia a podobne. Náboženská a etnická rôznorodosť Sýrie bola v podstate vždy časovane bombou, ktorá potichu tikala a čakalo sa len na rozbušku.

Sýria bola ako väčší sused značne exponovaná na riešení liba-

KOMENTÁR

nonského konfliktu a pôsobila aj ako akási predĺžená ruka svojho top spojencu Iránu. Už samotná skutočnosť, že Sýria je po Libanone jednoznačne najumelejší a najheterogénnejší štát s množstvom vnútorných pnutí, mala viesť k veľmi opatrnej ingerencii mocností k vývoju v tejto krajine. Ako vieme, nestalo sa.

Stabilná Sýria ako sekularizovaný štát skončila v okamihu, keď Západ začal v nej podporovať tie najmilitantnejšie islamistické skupiny. V roku 2011 vypukla občian-

ska vojna, v ktorej nebolo dobrých a zlých, boli len zlí a horší. Niet pochybností o tom, že krutosť, cynizmus a zistné záujmy hrali tu oveľa väčšiu rolu než úsilie o nastolenie stabilného a, nedajbože, spravodlivého systému. Sýria sa ponorila do ťažkej občianskej vojny, v ktorej sa vojnové zločiny v rovnakej intenzite vyskytovali na oboch stranách. Ako vieme, práve nestabilita v Sýrii bola hlavným a najsilnejším spúšťacím mechanizmom na veľký exodus do Európy po takzvanej balkánskej ceste v roku 2015.

Konflikt v Sýrii prepukol v roku 2011 a v podstate až do konca minulého roka sa konzervoval, žiadna zo strán konfliktu nedominovala a životné podmienky obyvateľov sa stále zhoršovali. Zmena nastala až v čase, keď Ruská federácia prevzala strategickú iniciatívu a podporila oficiálnu sýrsku vládu na čele s Baššárom al-Asadom. Nasadenie ruskej vojenskej techniky spôsobilo, že islamisti sa dostali do ťažkej situácie a zdalo sa byť len otázkou času, kedy budú úplne eliminovaní. No a práve v tomto čase sa uskutocnil útok chemickými zbraňami v Dúme, ktorého obeťou bolo prevažne civilné obyvateľstvo. Zdá sa, že to bol posledný pokus, ktorým

chceli islamskí teroristi zvrátiť situáciu na bojisku.

Pravidlá hybridnej vojny sú všeobecne známe. Zábery na úbohé deti zasiahnuté otravnými plynmi veľmi ľahko dokážu zmobilizovať svetové spoločenstvo proti podlému agresorovi. Otázne je, kto je tým agresorom. Na to však už nijaké dôkazy potrebné nie sú. Toho predsa v našom prostredí určujú médiá a vlády konajú na ich objednávku. Letecké útoky na sýrsku infraštruktúru boli trápny a falošným gestom. Vlády USA, Británie a Francúzska, bez mandátu Bezpečnostnej rady OSN, teda hlboko nelegitímne a v priamom rozpore s medzinárodným právom, zaútočili na Sýriu. Cieľ bol jasný, naznačiť Rusku, ktoré ich v podstate z politického riešenia sýrskeho konfliktu vytlačilo, že mu nemienia prenechať plnú strategickú iniciatívu.

V čase uzávierky tohto článku pritom vyšla agentúrna správa, že v Dúme našli chemické laboratórium, v ktorom islamistickí teroristi vyrábali spomenuté otravné plyny. Záver je teda jasný. Asadova vláda nemala s útokom nič spoločné. Veľmociam však takmer nikdy nejde o pravdu, ale vždy len o záujmy. A tisíce obetovaných ľudí sú len vedľajšie straty v tejto cynickej hre.

Komunizmus je stále prítomný

Eva ZELENAYOVÁ

Hlas predsedu Komunistickej strany Slovenska Jozefa Hrdličku sa nedávno rozliehal bratislavským Hviezdoslavovým námestím ako burácajúci hrom. Veľmi pripomínal rečníkov v tranze sľubujúcich krajšie zajtrajšky. Organizátori stretnutia pod názvom My sme tu doma zrejme podcenili starostlivosť o výber rečníkov, lebo paradoxne sa na tribúne objavili líder komunistov i podpredseda organizácie Politickí väzni Zväzu protikomunistického odboja Rafael Rafaj. Ten bol z vystúpenia Hrdličku nešťastný a povedal, že keby bol vystúpil pred ním, on by na tribúnu nešiel.

Slovensko má s komunisticou mocou dlhodobé skúsenosti a aj preto v roku 1996 prijala Národná rada SR zákon o nemorálnosti a protiprávnosti komunistickej strany. Zákon spomína skutočnosti, ktoré sa diali

počas komunistickej režimy. Napríklad, že nedával občanom možnosť slobodne vyjadriť politickú vôľu, nútil ich verejne vyhlasovať svoj súhlas aj s tým, čo považovali za klamstvo a za zločin, a to prenasledovaním alebo hrozbou perzekúcie proti nim samot-

POZNÁMKA

ným i rodinám a blízkym. Porušoval základné princípy demokratického právneho štátu, medzinárodné zmluvy aj svoje vlastné zákony. Na prenasledovanie občanov zneužíval mocenské nástroje, popravoval, vraždil a žalárovval ich vo väzniciach a táboroch nútených prác...

Ešte aj dnes sa niektorí ľudia pozastávajú nad tým, že za prvej Slovenskej republiky bola činnosť komunistickej strany zakázaná. Lebo v tom čase už boli známe zverstvá páchané

na vlastnom obyvateľstve v bývalom Sovietskom zväze. Ten o sebe šírili, že ako prvý štát vo svete odstránil vykorisťovanie a že nikto tam netrie biedu. Mnohým obyvateľom vtedajších kapitalistických štátov, postihnutých povojnovými hospodárskymi a sociálnymi krízami, táto predstava imponovala. Len v akcii Interhelpe medzi rokmi 1923 – 1932 tam odišlo vyše tisíc česko-slovenských občanov. Informácie o komunistickej raji teda šírili nielen legionári, ale aj nadsenci, ktorí dobrovoľne odišli budovať prvý štát robotníkov na svete a nejakým zázrakom sa im podarilo z neho dostať späť.

Americký Slovák Andrej Šmith bol jedným z nich. Bol člen Komunistickej strany USA a pod dojomom obrovskej propagandy zanechal všetok svoj majetok strane a spolu s manželkou a ďalšími dobrovoľníkmi

odišli do Sovietskeho zväzu. Svoje poznatky zhrnul v knižke Bol som robotníkom v Sovietskom zväze, ktorá vyšla v roku 1941. Lenže po vojne ju zakázali. V tomto roku sa opäť dostáva k čítateľom.

Stretnutie so sovietskou realitou tridsiatych rokov minulého storočia pri čítaní knihy naháňa hrôzu.

„Čo sme tu vybudovali? Byrokraciu, nie socializmus,“ hovorí v knižke maďarský robotník, politický utečenec z Maďarska. A predostiera pomery vo fabrike, kde si ľudia nezarobia ani na suchý chlieb, a kto sa sťažuje, odviečie ho politická polícia (GPU) a celkom určite zastrelí. Šmith opisuje systém, ktorý si vypracoval hierarchiu poslušných, schopných za isté privilégiá vykonávať aj tú najšpinavšiu robotu. Na otázku, či správy o hlade na Ukrajine a na Kaukaze sú pravdivé, jeden z nich odpovedal: „Veru, je to pravda. Ale čo znamená pri budovaní socializmu, či žije o milión ľudí viac, alebo menej.“

Komunistická strana musela u nás odísť do ilegality už v roku 1938. V roku 1946 komunisti na Slovensku voľby prehrali. V roku 1989 znova padol komunistickej režim a v roku 1996 parlament zákonom odsúdil túto totalitnú ideológiu. Navždy?

SPOZA OPONY

Práca v novinách je ešte stále príťažlivá, najmä ak ide o farebne vydávaný týždenník, ako je SNN. Preto nám jeden zo znalcov prvej svetovej vojny navrhol seriál, ale ten zaostal za očakávaniami redakcie. Nikomu sa nechcelo do toho, aby to autorovi vysvetlil. Výsledok bol rozsiahly list. V ňom autor presvedčivo argumentoval na prospech seriálu, ktorý navrhol, a umne sa vyhol slabším jeho spracovaniam. V zápale argumentácie skončil vetou menovite na moju adresu, výkrikom, že už je najvyšší čas, aby ma z redakcie vyniesli dopredu s nohami...

List som postúpil bez komentára šéfredaktorovi a ja som sa zamyslel. Nevie, ako mnoho mojich rovesníkov, ale ja píšem aj pre pamäť. A umožňuje mi to čoraz väčšmi odhadnúť medzinárodný vývoj. V prvej redakcii, v ktorej som začal už ako študent, visela veľká fotografia generála Dwighta „Ika“ Eisenhowera, ako si v uni-

forme vykračuje v Prahe pod Prašnou bránou. Bol to faktografický dokument, veď americké vojská oslobodili aj časť Česka. Snímka visela i pred očami vysokých funkcionárov, ktorí tadiaľ prechádzali,

ako to už býva s politikmi, ktorí odchádzajú do minulosti, sa venovalo menej pozornosti. Ukázalo sa však, že všetko môže byť aj naopak. Civil Kennedy rozhodol, a tým vstúpil do dejín, o priamej vojen-

prešiel ohňom druhej svetovej vojny, jeden z vrcholných veliteľov západných Spojencov pri porážke hitlerovského fašizmu v roku 1945, vošiel do dejín práve svojím posledným prejavom v úrade prezidenta, s kto-

komplex. A varoval pred tým, ako jeho previazanosť so svetom amerických finančníkov nadobúda stále väčšiu moc a vplyv na rozhodovanie, až sa stáva hrozbou pre americkú demokraciu.

A mal pravdu. Vidno to na politike terajšieho prezidenta USA, ktorý masívne podkopáva vierohodnosť americkej politiky a zbavuje demokraciu toho hlavného, čo má mať – pravdy. Videli sme to vo vojne v Iraku, o ktorej americkí politici klamali priamo na pôde Bezpečnostnej rady OSN; videli sme, ako luhal britský ministerský predseda o chemických a jadrových zbraňach v Iraku, videli sme následky lživého francúzskeho bombardovania v Libyi. A dnes máme znovu veriť nevierohodným z Washingtonu, Londýna a Paríža? Veď máme pamäť! Veď to všetko spôsobilo tú masu utečencov. A nové bombardovanie, nová vojna len zvyšuje utrpenie ľudí na Blízkom východe. A bude zvyšovať počet tých, ktorí prichádzajú k nám. Trump je hrozba pre demokraciu.

Prečo človek vlastne píše do novin

Dušan D. KERNÝ

a nikto neprotestoval ani pred rokom 1968 a ani po roku 1968 či 1970. Zostalo mi to hlboko v pamäti. V roku 1961 tento generál, ktorý sa stal tridsiatym štvrtým prezidentom USA, odstúpil z úradu, aby uvoľnil miesto hviezdemu Johnovi Kennedymu, ktorý bol spolu s manželkou symbolom nových čias, novej éry, novej Ameriky, v ktorej si každý má položiť otázku, nie čo robí Amerika preňho, ale čo on robí pre Ameriku. Generálovi,

skej účasti USA vo vojne vo Vietname, ktorá stála napokon státisícové straty na amerických životoch. USA vojnu napokon v roku 1975 prehrali drvivo a hanebne – a odvtedy dodnes nijakú inú vojnu nevyhrali. Vidíme to v Iraku, Libyi, nehovoriac o Afganistane či o sedem rokov trvajúcom pokuse zvrhnúť sýrskeho prezidenta. Vidíme to na rozvrátenom Blízkom východe a utrpení miliónov jeho obyvateľov. Oproti tomu generál, ktorý

rým opúšťal Biely dom. Požiadaj svojich spolupracovníkov, aby pripravili prejav, ktorý by bol dlhodobým posolstvom a vystihol tak jeho bojovú generálsku skúsenosť. Toto posolstvo je úžasné a dodnes sa uvádza ako jeden z mílnikov poučení americkej politiky, naposledy nedávno po ňom siahli aj SNN v čísle 13 – 14/ 2018 v rozhovore s doc. F. Škvrndom. Eisenhower zaradil do nášho slovníka vtedy nové slovo vojensko-priemyselný

POZNÁMKA

Ak vás termín „postfaktická doba“ prekvapil, tak by ste si naň mali čo najskôr zvyknúť. Ide o to, že sledujúc dnešné spoločenské a politické dianie máme čoraz častejšie pocit, ako keby sa staré dobré časy, kde vládla už starými Grékmi postulovaná logika, o ostatných atribútoch antiky nevraviac, kamsi vytratili. Jednoducho, estetika, etika, klasická filozofia, kritériá morálky, pravidiá rétoriky, očistná úloha antickej drámy, viera vo vyššie princípy, ktoré nás presahujú, celé toto dedičstvo židovsko-anticko-kresťanskej civilizácie, s ktorým zvykneme operovať, sa menia na niečo, čomu príčinlivi výmyselníci nových termínov začali vraviť postfaktická doba.

Postfaktická spoločnosť

Vychádzajúc z tohto termínu, „postfaktická doba“ je čas, keď už nie sú pri jej opise a najmä riadení potrebné fakty. Zdá sa vám to zmatené a takpovediac zbytočné vytváranie akejkoľvek nálepky? Ani by som nepovedal. Až donedávna platilo, že každá príčina má svoj následok, ktorý sa k nej verifikovateľne viaže. Napríklad nám dokázateľne ublíži nejaký človek. Je to skrátka fakt. My v tomto prípade získavame právo žiadať patričnú satisfakciu, pričom máme oporu vo verejnej mienke okolia či v trestnom práve, to podľa závažnosti ujmy. Dnes sme svedkami toho, že na protiakciu vôbec nie je potrebná dokázateľná príčina. V médiách sa to prejavuje slovami „podľa istých prameňov“, „pravdepodobne“, „na základe dôverných informácií“, „viacero nemenovaných expertov je tohto názoru“ a tak ďalej. Vedie to až k absurdnej vete, ktorú som však ako vážne mienenú čítal nedávno v komentári venovanom kauze otráveného dvojtého ruského agenta Skripaľa. Dôkazy o zasahovaní Ruska do celého prípadu anglická strana má, lenže z istých dôvodov ich odmietla poskytnúť verejnosti. Takže tu sú korene v úvode spomínaného fenoménu, keď sa fakty stávajú zbytočnými a prvoradým je výsledok, ktorý tá-ktorá strana mieni dosiahnuť. Niežeby sa predtým s faktmi nemanipulovalo. História dáva množstvo príkladov na takzvané „útoky pod falošnou vlajkou“. Od prepadnutia vysielača v Gliwiciach, čo poslúžilo ako zámienka na vojnu Nemecka proti Poľsku, až po incident v Tonkinskom zálive, ktorým sa začala vojna vo Vietname. Tu sa však „fakty“ vyskytovali, aj keď sfaľšované a následne zneužit. Dnes sa však niektoré strany prebiehajúcich sporov a konfliktov ani neunúvajú vytváraním falošných faktov, teda zámienok na následnú akciu. Jednoducho prehlásia, že „je to tak“, berte to vážne ako nezvratný fakt, a kto by nebol bol proti, toho mediálne prevalcujeme. Udalosti na námestiach slovenských miest, ale najmä klíma vo väčšine takzvaných mienkotvorných médií o tomto nástupe „postfaktickej“ svedčí pomerne rukolapne.

Marek DANKO

Expert ústavného práva Eduard BĀRĀNY o aktuálnych petičných iniciatívach

Voľby nemožno zvesiť zo stromu

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: autor

Už niekoľko týždňov sa na Slovensku zbierajú podpisy pod petíciu za vyhlásenie referenda o skrátení volebného obdobia. Organizátorov i petícií s tým istým cieľom je viacero, v súčasnosti zbierajú podpisy občanov tri rôzne nespolupracujúce subjekty. Slovenské národné noviny sa preto spýtali na právny názor bývalého podpredsedu Ústavného súdu SR a súčasného vedúceho vedeckého pracovníka Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied JUDr. Eduarda BĀRĀNYHO, DrSc.

• Referendum o skrátení volebného obdobia nie je v období existencie samostatnej SR nijaké novum; ako nástroj politického zápasu už bol tento inštitút použítý, no s neplatným výsledkom. Ústava SR vymedzuje, kedy referendum nemožno použiť. Je to aj v prípade, ak by predmetom referenda boli napríklad základné práva a slobody. Nepatrí medzi takéto právo aj odovzdanie mandátu občana voliča v riadnych voľbách s tým, že mandát sa u nás odovzdáva v prípade parlamentných volieb na štyri roky?

Referendum o skrátení volebného obdobia parlamentu sa už na Slovensku uskutočnilo, ale dosiaľ bolo vždy neplatné pre nízku účasť občanov. Ja osobne pochybujem, či tu nejde o zásah do ľudských práv, konkrétne do aktívneho volebného práva občanov, ktorí rozhodli o zložení zastupiteľského zboru na určité obdobie, a ústavnosť skrátenia volebného obdobia ináč ako ústavným zákonom je prinajmenej problematická. Preto je problematická aj zákonnosť samotnej petície o skrátení volebného obdobia, čiže o predčasných voľbách.

• Kedy sa u nás referendum považuje za úspešné? Ako republika máme skôr skúsenosti s neúspešnými referendumami...

Na úspešnosť referenda je potrebné, aby sa na ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina oprávnených voličov a za výsledok hlasovala nadpolovičná väčšina tých, ktorí sa na ňom zúčastnili, čo sa dosiaľ stalo len raz – v prípade referenda o vstupe Slovenska do Európskej únie. Dlhodobou otvorenou ostáva otázka realizovateľnosti výsledku referenda, lebo tu sa stretávajú jeho závažnosť a ústavný zákaz imperatívneho mandátu, teda nemožnosť právne prinútiť poslancu na určité hlasovanie.

MEDZI NAMI

V súčasnej spoločnosti, orientovanej racionálne, sa od školy očakáva odovzdávanie vedomostí a spoločnosti, ktoré sú užitočné pre život. Popri tomto prioritnom poslaní by škola mala slúžiť aj ako nástroj sociálnej integrácie: mala by informovať žiaka o základných právach občanov, ukazovať cestu lojality a úcty k prírode, človeku i národu. Lebo škola nie je len prípravou na budúce povolanie, ale je aj inštitúciou, ktorá predstavuje kultúrny, civilizačný a hodnotový étos spoločnosti.

Každý, komu záleží na takomto poslaní vzdelávania a výchovy, by sa mal zaujímať o záležitosti školstva. Rodičia a verejnosť majú právo vedieť, aký je vyučovací proces v školách, kto a čo ovplyvňuje výchovu detí a mládeže. Žiaľ, verejnosť často uniká, čo sa najmä na základných a stredných školách deje, čo škola okrem odovzdávania vedomostí reálne robí pre normálny psychický vývoj osobnosti žiaka.

Dnes sme svedkami, ako do výchovného procesu v školách čoraz viac preniká ideológia neoliberalizmu, ktorá si podáva kľučky s anarchiou. Dnes sa môže prakticky ktokoľvek vydať na turné po základných a stredných školách s kontroverzným teatrálnym predstavením

Podľa ústavného experta je otázka referenda o skrátení volebného obdobia parlamentu problematická a ide o zásah do ľudských práv.

• V minulosti boli neraz spochybnené podpisy občanov, pretože im chýbali náležitosti. Čo všetko teda musí obsahovať platný podpis občana, vyjadrujúceho sa v petícii za vypísanie referenda?

Zákon umožňuje podporiť petíciu v listinnej alebo v elektronickej podobe. Ak fyzická osoba podporuje listinnú formu petície, tak uvádza meno, priezvisko, adresu pobytu a podpis. Elektronickej petícii možno podporiť tak, že sa namiesto podpisu uvedie adresa elektronickej pošty, adresa elektronickej schránky, zaručený elektronickej podpisy alebo sa využije informačný systém na elektronickej zhromažďovanie údajov o osobách podporujúcich petíciu.

• Môže byť iniciátorom referenda s konkrétnou otázkou –

skrátenie volebného obdobia – viacero petícií, ktoré organizujú rôzne subjekty? Na Slovensku už beží petícia za vyhlásenie takéhoto referenda, teraz sa ju chystá vyhlásiť aj istý politický subjekt – možno v konečnom dôsledku hlasy oboch (viacerých) petícií zrátať pod jednu požiadavku, ak je totožná?

Tej istej veci sa môže, samozrejme, domáhať i viacero petícií, ale ide o kontraproduktívny postup, lebo počty podpisov pod týmito petíciami sa podľa môjho názoru nesčítajú, a teda ku vyhláseniu referenda by aspoň jednu z nich muselo podporiť aspoň tristo päťdesiat tisíc osôb. Pri rozhodovaní o (ne)podpore petície môže byť dôležité nielen to, čoho sa petícia domáha, ale aj kto sú členovia petičného výboru alebo podávateľa petície.

a propagandisti či aktivisti akéhokoľvek zafarbenia môžu bez pedagogického minima spoza katedry debatovať so žiakmi o výplodoch svojho ducha poznačeného ideológiou multikulturalizmu, ideológiou genderizmu či inými „modernými ideológiami“, ktorými zaplavujú krehký psychický a intelektuálny

Ideológia do škôl nepatrí

Ludovít ŠTEVKO

obzor nedospelého poslucháča. Nie je tajomstvo, že na slovenských školách už niekoľko rokov pôsobí čosi ako občianske združenie, tzv. Slovenská debatná asociácia (SDA), ktorej členmi sú aj študenti organizujúci rôzne pochody a demonštrácie. SDA vznikla ako nástupca nadácie Otvorenej spoločnosti z prostriedkov Open Society Institute so sídlom v New Yorku. Výkonnou radou debatárskej asociácie sú traja študenti a strategickú radu tvoria členovia rôznych neziskových organizácií. Medzi nimi nájdeme mená ako Martin Dubéci, ktorý je komentátorom politického bulváru v Aktualitách a patrí k zakladateľom strany Progressívne Sloven-

sko. Ďalším členom rady je Ondrej Lunter, syn a pravá ruka terajšieho predsedu Banskobystrického kraja, ktorý je výtvorom mimovládnych organizácií spadajúcich do pôsobnosti rozvetvenej Sorosovej siete Open Society Foundations. Nadáciu otvorenej spoločnosti oficiálne v debatnej asociácii zastupuje jej

programový manažér Andrej Nosko. Navonok je úlohou SDA rozvíjať kritické myslenie mladej generácie, čo možno iba kvitovať, lenže ako vyplýva z výročných správ tohto združenia, mnohé jej aktivity a témy vhodné na debatu sú skôr popieraním kritického myslenia. Napríklad téma „Európska únia by mala prijať všetkých migrantov, ktorí nepredstavujú bezpečnostné riziko“ je nekritická, ako vystrihnutá zo Sorosovej knihy Otvorená spoločnosť. Niektoré témy predebatované v stredoškolskom programe v sezóne 2015 – 2016 sú skutočne „zaujímavé.“ Napríklad: „Predaj iných ako životne dôležitých orgánov by mal byť povolený.“

• Aké sú ústavné náležitosti celého procesu až po okamih, v ktorom niekto teoreticky musí vyhlásiť referendum? A musí vlastne alebo je občianska požiadavka iba odporúčacia?

Referendum vyhlasuje prezident republiky. Od momentu podania petície mu začína plynúť tridsaťdňová lehota, počas ktorej preskúma, či petícia vyhovuje zákonným požiadavkám, napríklad či ju skutočne podpísalo aspoň tristo päťdesiat tisíc osôb, či sa o danej veci (otázke) vôbec môže konať referendum a po prvé: vyhlási referendum, po druhé: rozhodne o nevyhlásení referenda, ak nie sú splnené podmienky na jeho vyhlásenie alebo po tretie: obráti sa na ústavný súd s návrhom na konanie o tom, či predmet referenda je v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom.

• Pripustíme, že prezident sa uznesie na takomto referende, aké sú následné lehoty a kroky?

Postup po vyhlásení referenda je veľmi podobný ako po vyhlásení volieb. Do referendových komisií delegujú svojich členov parlamentné politické strany a ak sa referendum koná na základe petície, tak aj petičný výbor. Úlohu „ústrednej“ referendovej komisie plní Štátna komisia pre voľby a kontrolu financovania politických strán. Hlasovať môže občan, ktorý by mohol v deň referenda hlasovať vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky. Referendum sa uskutoční do deväťdesiat dní od jeho vyhlásenia. Prvotné sčítanie hlasov v okrskoch zabezpečujú laické referendové komisie.

• Bolo by po právnej stránke možné zlučiť napríklad termín konania prípadného referenda s komunálnymi voľbami?

Spojenie komunálnych volieb s referendom by bolo na základnej úrovni okrskových komisií problematické, lebo buď by si vyžadovalo zmenu zákonnej úpravy, alebo by sa skoro zdvojnásobil počet okrskových komisií. Aj v prípade zmeny súčasnej regulácie by boli okrskové komisie preťažené. Komunálne voľby sú – pokiaľ ide o sčítavanie hlasov, najnáročnejšie a mám pochybnosti, či by všade zvládli situáciu.

A: „Verejnoprávne médiá by mali byť zrušené.“ Alebo: „Väzni by mali mať možnosť vychovávať svoje deti vo väzenskom prostredí.“ Alebo ešte onakvejšie: „Firmy by mali mať právo na platové zvýhodnenie zamestnancov, ktorí sa zaviazajú nemať deti,“ či rovnako zaujímavá téma: „Rodičia by nemali mať právo viesť deti k viere,“ atď. ... Aby sme však boli objektívni, v programe stredoškolských debát SDA sú aj normálne, nekontroverzné témy, ale tie sú, česť výnimkám, mlátením prázdnej slamy. Čerešničkou na torte debatárskej spoločnosti bola téma na tému migrácie a teroristických útokov. Ľudia, podržte sa. V prípade teroristického útoku na území EÚ, spáchaného moslimami, by mal štát nafiňovať dôkazy o tom, že za útok bol zodpovedný člen etnickej a sociálno-ekonomickej majority.“

Na čo slúžia podobné aktivity, ktoré ideologicky indoktrinujú deti v školách, je zrejme na prvý pohľad. Napokon, nie je nijakým objavom, že známa organizátorka nafiňovaných protikorupčných pochodov a demonštrácií Za slušné Slovensko slečna Farská je tiež aktívna členka Slovenskej debatnej asociácie. Akurát sem zatiaľ nepatrí ďalší fanatický prednášateľ o konšpiračných orgiách a inkvizitor nového razenia Juraj Smatana. Ostáva na rozhodnutí riaditeľov škôl, či aj jeho nezaradia do voľnočasového učebného programu.

V Bratislave premietaním odštartoval projekt Mečiar na školách Liberálna propaganda mrzačí detské duše

Eva ZELENAYOVÁ – Foto plagátu: internet

Politika nikdy do škôl nepatrla. Až v ostatnom čase rubikon prekročil prezident SR Andrej Kiska a po ňom najmä liberáli. Navštevujú predovšetkým stredné školy, a práve stredoškólcami sa stali organizátormi masových protestných zhromaždení v mestách po celom Slovensku. Keď sa kedysi médiá ako Sme a ich klony vysmievali, že Východoslovenské železiarne vedie kindermanagement, dnes im politicky angažované deti neprekážajú. Naopak, využívajú ich ako mimoústavné nástroje na zmenu politických síl.

Začiatkom apríla premietli študentom Gymnázia Juraja Hronca v Bratislave – podľa pozvánky organizátorov – dokumentárny film Mečiar. Pozvali aj novinárov na neštandardnú tlačovú konferenciu v súvislosti so štartom projektu Mečiar na školách. Premietanie filmu s následnou diskusiou sa uskutočnilo v bratislavskom kine Lumiere. Do sály som vošla v okamihu, keď zhasli svetlá a na plátne sa objavili titulky k filmu. V pozvánke bola zmienka, že v autorskom dokumente ide o príbeh založenia samostatnej Slovenskej republiky a jej zakladajúcej osobnosti Vladimíra Mečiara. Cieľom projektu má byť šírenie filmu ako edukatívneho materiálu na stredné školy.

Jeden môj známy mi o filme povedal, že ho veľmi potešili autentické zábery z mítingov s Mečiarom. Prekypovali eufóriou a nezahlušilo ich ani autorkino úsilie dehonestovať postavu zakladateľa štátu použitím materiálov vyrobených Federálnou bezpečnostnou službou na jeho diskreditáciu pred voľbami v roku 1992. A skutočne, nefalšovaná radosť zo stretnutia s Mečiarom, masy ľudí vyvolávajúce jeho meno boli v príkrom protiklade s komentárom Fedora Gála, Milana Žitného, Toma Nicholsona, Martina Šimečku či Mariána Leška, ktorí vo filme vystupovali. Genialitu Mečiara, o ktorej na plátne hovorili funkcionári VPN, následne zhodili jeho tvorcovia konštatovaním, že mal prístup k zväzkom ŠtB. Vo filme sa objavil aj autentický záber, v ktorom Mečiar sľuboval referendum o rozdelení štátu. Mal divákov presvedčiť o tom, že Mečiar je klamár, lebo nijaké referendum nebolo. Prečo sa však autorka filmu neopýtala Mečiara na dôvod? Iste by jej to vysvetlil. Napokon, dôvod pozná každý, kto sa o vec

seriózne zaujíma. Ak sa Slovensko chcelo stať nástupníckym štátom aj s majetkom po federácii, nemohlo z federácie vystúpiť, čo by v prípade referenda hrozilo. Ibaže mladá Nvotová, autorka filmu, to ešte stále nepochopila.

Vo filme použila aj Fedora Flašíka, ktorý vyznel, akoby stvoril oboch politikov – Mečiara aj Fica. Tom Nicholson sa priznal, že po príchode na Slovensko začiatkom deväťdesiatych rokov býval v prázdnych internátoch a desať rokov spolupracoval na správach o stave Slovenskej republiky, ktorú vydáva Inštitút pre verejné otázky. Jeho šéfom je Grigorij Mesežnikov. Často vo filme zaznelo, že rodičia Terezy nemali radi Mečiara a spolu s ďalšími umelcami sa zúčastňovali na protimečiarovských mítingoch. Mistríková sa tiež priznala, že patrila medzi nepriateľov Mečiara. Aký dokument teda mohol vziť od ľudí, ktorí v princípe nepochopili, čo znamená mať vlastný štát.

Film navodzuje dojem, že Mečiar bol populista a má svojho nasledovníka v Robertovi Ficovi. V záverečnej scéne dáva autorka slovo mladým účastníkom na protestných mítingoch (Gorila? Bašter-

nák?). O Mečiarovi a Ficovi majú jasno. Do mikrofónu pekne nahlas povedia, sú to k...i....

Film sa skončil a pred študentov predstúpili Zuzana Mistríková, producentka filmu a bývalá kolegyňa Mečiara vo VPN, Tereza Nvotová a ako prvá dostala slovo Karolína Farská, organizátorka protestných zhromaždení s názvom Za slušné Slovensko. Očakávala som nejakých novinárov, no okrem mňa tam nijaký nebol. Usporiadatelia sa zrejme cítili komfortne, súdiac podľa ich uvoľneného vystupovania bez úcty k faktom. Nvotová si neodpustila poznámku, že Rezník bol veľký mečiarovec, preto sa nečuduje tomu, čo sa deje v RTVS. Študenti sa pýtali aj na to, prečo autorku filmu prijal Mečiar. Nevedela odpovedať prečo, ale poznamenala, že síce súhlasil s rozhovorom, ale viac sa neozval. Vyhlásila, že nedávno mu urobil Lexa tlačovku v hoteli Tatra. Musela som zareagovať, lebo sa ma táto vec priamo týkala. Vysvetlila som audióriu, že nešlo o tlačovku Lexu, ale že slovenská inteligencia združená v rozličných organizáciách usporiadala konferenciu k dvadsiatemu piatemu výročiu založenia druhej Slovenskej republiky, na ktorej sa

hovorilo aj o právnom štáte. Opýtala som sa organizátorov, či do projektu zapojili Mečiara, keďže sám môže najlepšie študentom objasniť, ako vznikol štát. Prekvapujúco odpoveď prišla od jedného študenta, ktorý povedal, že nejde o vznik štátu, ale o kult osobnosti.

Vzápätí som dostala otázku, čo si myslím o Mečiarových amnesitiách. Odpoveď som ukončila konštatovaním, že ich zrušením sme zrušili právny štát. Prichádzali aj ďalšie otázky, ale organizátori nedovolili, aby som sa zapojila do diskusie. Mistríková však pripustila, že so zrušením amnestií nebolo všetko v poriadku.

Organizátori pravdepodobne nerátali s účasťou novinárov a ak, tak len so spriaznenými. Presvedčila ma o tom reakcia učiteľky, ktorá zahladzovala moje vstupy do diskusie. Síce som nedostala priestor, ale keď som prehovorila, vždy som usporiadateľov nacytala pri klamstve. Prvý raz o spomínanej tlačovke Lexu a druhý raz, keď som iba poznamenala, že Mečiara nestvoril Flašík. Túto poznámku som nahlas vyslovila po tom, keď Nvotová nonšalantne vysvetľovala, že oboch politikov stvoril človek, ktorý sa chvalal, že aj z vody urobí kokakolu. Mistríková zareagovala: Áno, Mečiara sme stvorili vo VPN.

Podľa organizátorov „cieľom projektu je ďalej šíriť film na stredné školy po celom Slovensku nekomerčne, ako edukatívny materiál“. Lenže film nie je dokument. Je dielom ľudí, ktorí bytostne nenávidia Mečiara a k vzniku samostatného štátu mali negatívny vzťah. Mistríková si dokonca myslí, že za vznikom štátu nebola žiadna vznešená idea. Akoby samotný vznik štátu nebola tá najvznešenejšia idea. Na otázku, ako budú distribuovať film na školy, som dostala odpoveď, že pôjdu na tie, ktoré o film prejavia záujem. Zjavne nepôjde len o film, ale aj o jeho prezentáciu Terezou Nvotovou a politickým komentátorom Marianom Leškom. V kine Lumiere nebol, ospravedlnil sa. Zastúpila ho Mistríková.

Projekt politickej manipulácie študentov stredných škôl je pripravený. Ako povedal jeden z prítomných študentov, má jedinou chybu: „My opozícia nemáme silnú, charizmatičtú osobnosť...“

Treba konečne urobiť inventúru toho, čo funguje a čo nie Sociálny balíček za šesťsto miliónov eur

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Ministri vlády Petra Pellegriniho dostali na jej jubilejnom stom zasadnutí v rámci súčasného volebného obdobia veľa domáciach úloh. Naopak, málo času majú na ich splnenie. Už v máji musia deklarovať priority rezortov, ktorým sa budú venovať. Každý z ministrov bude musieť predložiť dokonca až dva zoznamy. Prvý má obsahovať úlohy, ktoré je reálne splniť do konca roka 2018, druhý má byť zoznamom úloh až do konca volebného obdobia. Premiér Pellegrini ubezpečil, že bude osobne dohliadať na plnenie týchto záväzkov.

Predseda vlády tiež verejne sľúbil, že do týždňa od tlačovej konferencie po skončení rokovania vlády by už mohol predstaviť kandidáta na nového ministra vnútra a požiadať prezidenta Andreja Kisku o jeho vymenovanie do funkcie. Dokonca nevyhlásil, že nový predstaviteľ rezortu vnútra by mohol začať úradovať už v stredu (25. 4.), čo je však hlboko za uzávierkou tohto vydania SNN.

■ MINISTER DO TÝŽDŇA

Kým však vedenie strany SMER-SD nevyberie definitívneho kandidáta, nebude sa k jednotlivým už verejne spomínaným osobám vyjadrovať. Čaká sa tiež na úpravu kompetencií samospráv. Ide najmä o zmenu kompetencie samosprávnych krajov rozhodovať vo svojej územnej pôsobnosti pre stredné školy o počte tried prvého ročníka v dennej forme štúdia.

„Nastavenie plánov výkonov stredných škôl nebude podliehať rozhodovaniu prostredníctvom všeobecne záväzného nariadenia, ktoré prijíma zastupiteľstvo samosprávneho kraja, ale bude vydávané predsedom samosprávneho kraja, ktorému predchádza kompletný plánovací proces v rámci odborných organizačných útvarov samosprávneho kraja a následné prerokovanie v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie,“ vysvetlil komunikačný odbor rezortu školstva. Kritériá na určovanie počtu žiakov a stredných škôl v územnej pôsobnosti samosprávneho kraja budú spracované podľa všeobecne záväzného predpisu, ktorý vydá ministerstvo školstva.

■ PRÍSPEVOK NA OPATROVANIE

Novela zákona v tejto súvislosti počíta s postupným zvyšovaním peňažného príspevku na opatrovanie tak, aby sa do roku 2020 jeho

výška priblížila k výške čistej minimálnej mzdy pri poberateľoch v produktívnom veku a pri poberateľoch niektorej z dôchodkových dávok by jeho výška mala dosiahnuť polovicu čistej minimálnej mzdy. Už v tomto roku má opatrovateľom v produktívnom veku vzrásť základná suma príspevku na 369,36 eura. Upraviť sa majú aj podmienky na získanie parkovacieho preukazu pre ľudí so zdravotným postihnutím.

■ TALIANA VYDAJÚ

Minister spravodlivosti Gábor Gál (Most – Híd) bude súhlasiť s vydaním podnikateľa Antonína V. na trestné stíhanie do Talianska. „Samozrejme s tým budem súhlasiť,“ povedal, no dodal, že zatiaľ nevidel spis a nevie, čo obsahuje. „Krajský súd v Košiciach zistil splnenie zákonných podmienok na vzatie Antonína V. do vydávacej väzby, pretože dôvody väzby u menova-

ného kontinuálne pretrvávajú od momentu jeho vzatia do predbežnej väzby. Aj v tomto štádiu trestného konania je nevyhnutné zabezpečiť prítomnosť menovaného na území Slovenskej republiky, aby nedošlo k zmareniu účelu tohto konania o európskom zatýkacom rozkaze,“ oznámila hovorkyňa krajského súdu Anna Pančurová.

Predseda vlády ešte informoval o pripravovanom sociálnom balíčku, ale konkretizoval iba jeho sumu ktorá bude musieť na jeho pokrytie stačiť – ide o šesťsto miliónov eur.

NA MARGO

Produkčná spoločnosť PubRes v spolupráci s platformou alternatívnej distribúcie a mediálneho vzdelávania Dokument na kolešákoch pripravili projekt pod názvom Mečiar na školách. Projekt pozostáva z premietania filmu Mečiar pre študentov stredných škôl s následnou diskusiou. Projekt predpokladá, že so študentmi budú viesť dialóg autorka filmu Tereza Nvotová a politický komentátor Marián Leško. Tvorcovia projektu si dali za cieľ šíriť film na stredné školy po celom Slovensku nekomerčne ako edukatívny materiál.

Zákon v ofsajde

Na odštartovaní platformy Mečiar na školách v bratislavskom kine Lumiere sa zúčastnili študenti z bratislavského Gymnázia Juraja Hronca. So študentmi diskutovali autorka filmu Tereza Nvotová a jeho produkčná Zuzana Mistríková, ktorá ospravedlnila neúčasť politického komentátora Mariána Leška. Keďže projekt sa javí ako výsostne politický, no ponúkaný je ako vzdelávací, požiadali sme Ministerstvo školstva, vedy a športu SR o odpoveď na otázku, či tento projekt odsúhlasilo. Z odboru komunikácie a protokolu prišla nasledujúca odpoveď: „Na ministerstvo školstva nebol doručený uvedený projekt na posúdenie, a preto nebol riešený ani v rámci učebnicovej politiky.“

Pýtali sme sa tiež na stanovisko rezortu školstva na politické ovplyvňovanie študentov stredných škôl záujmovými spoločnosťami a politikmi. Odpoveď bola jednoznačná: „Podľa §151 školského zákona sa v školách a v školských zariadeniach zakazuje činnosť politických strán a politických hnutí a ich propagácia. Za dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, teda aj vyššie uvedeného ustanovenia zákona, zodpovedá riaditeľ školy v súlade s ustanovením §5 zákona č. 596/2003 Z. z. Kontrolu štátu nad úrovňou pedagogického riadenia plní Štátna školská inšpekcia. Podnety na prešetrenie je preto potrebné adresovať Štátnej školskej inšpekcii.“

Zákon teda zakazuje v školách a v školských zariadeniach činnosť politických strán a politických hnutí a ich propagáciu. Nič nehovorí o takejto činnosti mimo školských zariadení. Zrejme túto medzeru v zákone využívajú rozliční aktivisti a organizujú podujatia mimo škôl.

Lenže v tomto prípade ide o vzdelávací projekt a ako taký mal byť posudzovaný v rámci učebnicovej politiky. Za dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov je zodpovedný riaditeľ školy. No zdá sa, že niektoré školy akoby boli bezprizorné. Je preto na rodičoch, aby sa zaujímali o svoje deti, lebo sa môže stať, že jedného dňa si ich nespoznajú. O účinkoch propagandy vedeli svoje už v minulých storočiach. A treba mať na pamäti, že stokrát opakovaná lož sa stáva pravdou.

Eva ZELENAYOVÁ

NA OKRAJ

Prešlo niekoľko mesiacov od ostrého zavedenia elektronizácie slovenského zdravotníctva. Systém však podľa niektorých nefunguje, ako by mal, mnohé problémy sa preto riešia za pochodu. Jedným z nich je aj hardvér, ktorý je na fungovanie ezdravia nevyhnutný. Je príliš starý, to priznáva aj vedenie v Národnom centre zdravotníckych informácií, ktorý má projekt na starosti.

Chybny hardvér

Častejšie vyskakujú rôzne chyby, z toho vznikajú časté servisné zásahy, ktoré nie sú zadarmo. Verejné obstarávanie na nový hardvér pritom trvá už sedem mesiacov, štát má približne štyri milióny. Deadline, ktorý malo NCZI na súťaž, podľa Blaškoviča už premeškali, zdržanie však pripisuje uchádzačom. Pokuty podľa neho nebudú udeľované paušálne. „Ak sa poskytovateľ v systéme úspešne prihlásil, vyskúšal ho a odvtedy nechodia žiadne dáta, pôjde sa na kontrolu zistiť príčina. Ak nebudú riadne prekážky, tak bude sankcia,“ povedal vyhlásil, že lekárov treba upokojiť a pomôcť im, netreba z nich robiť „hnanú zver“ a kriminalizovať ich. „Sme pripravení im pomôcť, na druhej strane musíme vytvárať podmienky na to, aby sme sa posúvali vpred,“ dodal dnes už bývalý minister zdravotníctva Slovenskej republiky Tomáš Drucker.

Prínos tejto domény bude taký, že v rámci plánovaného poskytovania zdravotnej starostlivosti bude lekár počítovať jej podporu najviac pri preventívnych prehliadkach a v súčasnosti s inými zdravotníkmi. Čo sa týka preventívnych prehliadok, momentálna situácia je taká, že lekár si vyhradí určitý čas na vykonanie týchto preventívnych prehliadok, v rámci ktorých nebude ošetrovať chorých pacientov. Občas sa stane, že sa pacient pozabudne a nepríde na vyšetrenie k lekárovi. Tým vznikne lekárovi „gap“, teda voľný čas, ktorý by (keby vedel, že pacient na preventívnu prehliadku nepríde) mohol využiť iným spôsobom. Po novom bude fungovať princíp prihlasovania na preventívne prehliadky, kde lekár bude mať prehľad o prihlásených a odhlásených pacientoch. Verme, že všetko potrebuje svoj čas a lekári sa nastavia skôr či neskôr technicky na túto novú formu práce a pacienti neostávajú iné ako byť trpezliví. Ale ako dlho?

Eva SISKOVÁ

Zdravie je najdôležitejšou podmienkou kvality života a cenová hodnota Zdravotníctvo potrebuje trvalé riešenia

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: archív Š. Z.

Slovenské zdravotníctvo je na tom lepšie, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Minimálne to ukazuje rebríček Euro Health Consumer Index (EHCI) za rok 2017, ktorý porovnáva kvalitu zdravotníctva v jednotlivých členských krajinách Európskej únie a ďalších európskych štátoch. Spomedzi európskych krajín (s výnimkou Cypru) sme skončili na trinástom mieste. Predbehli sme tak aj všetkých našich susedov z V4 – Česko (17.), Poľsko (29.) a Maďarsko (30.). Na čelných priečkach sa umiestnili Holandsko a Švajčiarsko. Zdravie je najdôležitejšou podmienkou kvality života a najviac cenenou hodnotou. Zdravotný stav obyvateľstva významne ovplyvňuje vývoj spoločnosti, a to buď v pozitívnom, alebo v negatívnom zmysle. Pre spoločnosť je významnou ekonomickou hodnotou, ktorá sa nedá merať v absolútnych číslach. Experta na zdravotníctvo a predsedu Výboru NR SR pre zdravotníctvo MUDr. Štefana ZELNIKA, PhD., sme požiadali v tejto súvislosti o rozhovor.

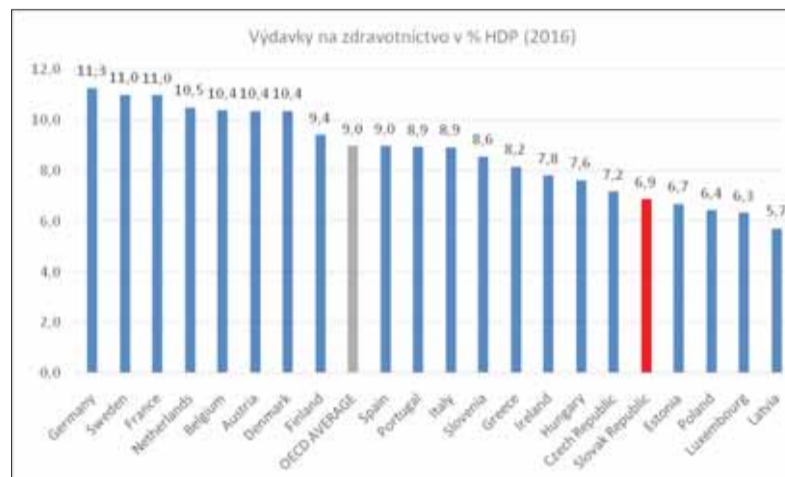
• Zdravotníctvu sa venujete celý svoj profesionálny život. Ako vnímate jeho aktuálny stav?

Zdravotníctvo na Slovensku sa musí zbaviť mantry, že „trh všetko vyrieši“. Som presvedčený, že sektor zdravotníctva potrebuje najmä dlhodobé plánovanie a víziu minimálne s výhľadom na dvadsať rokov. Treba skončiť s úvahami, či je v zdravotníctve peňazí dost, alebo málo. Správna otázka znie, aké zdravotníctvo chceme mať? Ak na úrovni Rumunska, potom je peňazí dost. Ak na úrovni ČR, tak nám na tento rok chýba v rozpočte miliarda eur. Rakúsko podľa OECD dáva až o 143 percent viac financií do zdravotníctva na obyvateľa ako SR. Nemecko o 158 percent. Na popredných miestach správy OECD v rámci krajín EÚ skončilo Luxembursko (7 463 USD) a Nemecko (5 551 USD). Luxembursko dáva v porovnaní so Slovenskom takmer o 250 percent financií do zdravotníctva na obyvateľa viac. Priemer krajín OECD je 3 997 USD. Slovensko dáva 2 150 USD, čo je takmer polovica priemeru OECD. Slovensko výdavkami zaostáva za priemerom o 1 847 USD na obyvateľa. Z krajín EÚ dávajú menej ako Slovensko už iba Maďarsko, Estónsko, Litva a Poľsko. V rámci HDP dáva Slovensko na zdravotníctvo 6,9 percenta, priemer krajín OECD je deväť percent. Najvyššie zdravotné systémy, či už Dánska, Holandska, Rakúska alebo Nemecka, vynakladajú na zdravotníctvo viac než desať percent z HDP. Výdavky za zdravotnú starostlivosť rastú takmer vo všetkých krajinách OECD nielen pre starnutie populácie, ale aj pre zavádzanie nových technológií (biotechnológie, nanotechnológie), inováčných postupov liečby (genetické inžinierstvo), moderných materiálov, liekov, informatizácie, elektronizácie či byrokracie.

V Európe vo väčšine vyspelých krajín je zdravotníctvo založené na solidárnom princípe. Tí, čo sú zdraví a pracujú, odvádzajú poisťné, z ktorého sa hradí liečba tých, ktorí sú chorí. Poisťné za ekonomicky neaktívnych (deti, študentov, dôchodcov, nezamestnaných...) platí štát. Ak teda štát zákonom nariadiť platiť zdravotné poistenie, ktoré má byť použité na liečbu chorých, ten istý štát musí dohliadať na to, aby tieto peniaze boli na daný cieľ aj použité. Dlh v zdravotníctve naďalej narastá, a to z viacerých dôvodov. Treba otvorene priznať, že vo viacerých zdravotníckych zariadeniach zlyhal riadiaci manažment. Potvrdila to aj správa NKÚ. V nej sa uvádza, že boli predražené nákupy zdravotníckej techniky, špeciálneho zdravotného materiálu, manažmenty podpísali evidentne rôzne nevýhodné zmluvy v neprospech zdravotníckych zariadení (upratovacie služby, prenájmy atď.) Zákomom sa zvýšili platy zamestnancov v zdravotníctve, čo bolo správne riešenie na stabilizáciu zdravotníckeho personálu – to sa však nepremietlo do adekvátneho zvýšenia rozpočtu pre rezort zdravotníctva. Hlavným problémom zadlžovania je fakt, že poisťovne nezaplátajú zdravotníckemu zariadeniu všetky reálne náklady spojené s liečbou pacienta. Chceme zdôrazniť, že aj zdravotné poisťovne pracujú s určitým objemom financií a ten objektívne nestačí na preplatenie skutočných nákladov za diagnostiku a liečbu pacienta. Preto je potrebné zosúladiť výšku zdrojov so skutočnými nákladmi a rozsahom zdravot-

niu všetky reálne náklady spojené s liečbou pacienta. Chceme zdôrazniť, že aj zdravotné poisťovne pracujú s určitým objemom financií a ten objektívne nestačí na preplatenie skutočných nákladov za diagnostiku a liečbu pacienta. Preto je potrebné zosúladiť výšku zdrojov so skutočnými nákladmi a rozsahom zdravot-

valo. Faktom je, že až súčasné vedenie ministerstva zdravotníctva spolu s Národným centrom zdravotníckych informácií urobili od svojho nástupu mnoho opatrení smerujúcich k tomu, aby systém ezdravia mohol byť od 1. januára 2018 na Slovensku spustený. Po takmer desiatich rokoch a vyše osemdesiatich investovaných

Výdavky na zdravotníctvo krajín Európskej únie v roku 2016 voči ich HDP. Slovensko skončilo na chvoste.

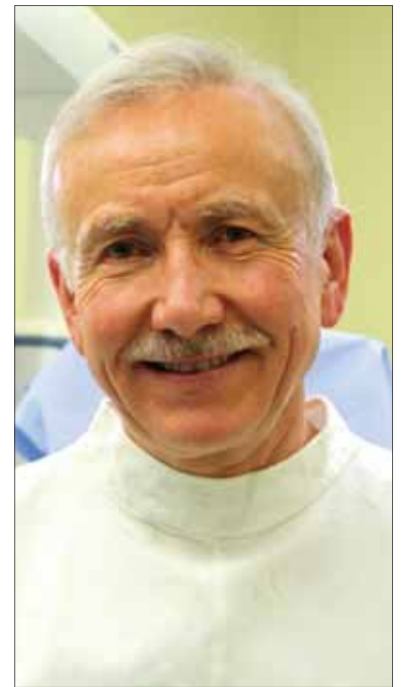
nej starostlivosti vrátane zákonného navýšenia miezd pre zdravotníckych pracovníkov.

• Ktoré kroky treba urobiť, aby sa zdravotníctvo citeľne skvalitnilo?

Stredobodom záujmu a pozornosti musí byť najmä pacient a tomu sa musia prispôbiť všetky procesy. Štát si musí začať plniť svoju úlohu na úrovni štátnej zdravotnej politiky vrátane platby za poisťovne štátu, ktorá je dlhodobo nedostatočná a má nemalý podiel na samotnom deficite v rezorte. Dofinancovať zdravotníctvo. Verejné výdavky na zdravotníctvo dnes nedosahujú úroveň priemeru krajín OECD. Dlhoročné podfinancovanie spôsobilo odkladanie investícií do obnovy budov a prístrojovej techniky, čo považujem za veľkú hrozbu (narastá vnútorný dlh). Obnoviť rajonizáciu. Ak bude rajonizácia, budeme presne vedieť, kde a koľko lekárov nám chýba a podľa toho môžeme adresne spustiť rezidentský program aj pre špecialistov. Spustiť úhradový mechanizmus DRG (platba za diagnózu), ktorý by mal vychádzať zo skutočných nákladov za diagnostiku a liečbu pacienta.

• Parlamentný výbor pre zdravotníctvo zbral na vedomie správu o aktuálnom stave elektronického zdravotníctva (ezdravie). Vy ako predseda výboru ste upozornili, že zavádzanie elektronického zdravotníctva nie je odovzdanie tunela či mosta do užívania...

Dokument Konceptia rozvoja informačnej sústavy zdravotníctva bol vydaný MZ SR ešte v decembri roku 2005. Definuje informačnú sústavu zdravotníctva. Následne v roku 2008 vláda SR (16. 7. 2008) schválila Strategické ciele ehealth. Tieto dva dokumenty určili, že slovenské elektronické zdravotníctvo (dnes ezdravie) budeme vyvíjať sami. Podľa pôvodných plánov mal ehealth fungovať už v roku 2013, no jeho zavedenie sa niekoľkokrát posú-

Poslanec za Slovenskú národnú stranu v Národnej rade SR MUDr. Štefan ZELNÍK, PhD., ako medicínsky expert dobre pozná problémy rezortu.

Systém spôsobí, že čakacie lehoty sa predlžia a pacienti budú ešte viac nespokojnejší. Som za objednávanie pacienta, ale iným spôsobom. Ideálne by bolo, aby každý lekár alebo zdravotnícke zariadenie mohli slušne zaplatiť dve zdravotné sestry do ambulancie. Verím, že čakacie lehoty a manažment pacienta by sa zlepšil. Jedna zdravotná sestra by sa venovala s lekárom pacientom a druhá skúsená sestra by komunikovala s pacientom cez telefón, cez elektronickú poštu, robila by zároveň poradenstvo, edukáciu atď.

• Susedné Rakúsko zavádzalo elektronické zdravotníctvo desať rokov a ani v súčasnosti nie sú všetci pripojení. Ako to vnímate v konfrontácii s nami?

Ako som už povedal, Slovensko sa vybralo vlastnou cestou budovania ehealthu. Z tohto dôvodu vývoj a nábeh jednotlivých modulov sprádzajú „detské choroby“. Predpokladám, že vyladenie celého systému bude trvať nejaký čas. Neočakávam stopercentné zapojenie všetkých poskytovateľov zdravotnej starostlivosti do systému ezdravie. V tomto budeme zrejme kopírovať pripojenie na úroveň približne šesťdesiat až sedemdesiat percent, ako je to v susednom Rakúsku. Po spustení ostrej prevádzky od prvého januára 2018 bolo koncom mesiaca zapojených do ezdravia 4 362 poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. V systéme bolo zaevidovaných 4 239 756 recepcí a 348 696 záznamov z vyšetrenia. V súčasnosti funguje modul vyšetrenie, recept, elektronická zdravotná knižka a prístup do systému ezdravie. Tento rok by sa mali ešte implementovať moduly emedikácia, elab a patientsky sumár. V budúcnosti budú pravdepodobne pribúdať ďalšie moduly, čo úzko súvisí s rýchlym rozvojom informačných a komunikačných technológií (napríklad telemedicina).

• Ako vnímate novelu zákona o „treste“ pre lekárov, ak sa počas roka nepripoja? Z tritisíc eur parlament to pozmenil na päť dvesto eur. Domnievate sa, že je to tá správna cesta?

Otázka znie inak. Chceme elektronické zdravotníctvo alebo nie? Ak to necháme na dobrovoľnosť, tak ho nebudeme mať nikdy. Sankcie nie sú cieľom. Cieľom je mať fungujúce a efektívne elektronické zdravotníctvo. V prípade, že to bude poskytovateľ úmyselne sabotovať, tak tam je sankcia na mieste. Na našom pracovisku Žilpa, s. r. o., kde pracujem aj ako chirurg jednotnovej zdravotnej starostlivosti, sme zapojení do ezdravia. Musím konštatovať, že bez väčších problémov fungujú elektronické recepty aj odosielanie lekárskeho správ.

Slovenskú ekonomiku neodkladne očakávajú viaceré štrukturálne zmeny

Dobehne slovenský tiger do cieľa

Róbert HÖLCZ – Ilustrácia: internet

Najväčším strašiacom bankárov po vypuknutí finančnej krízy bola deflácia, teda pokles cien tovarov a služieb pod ich výrobné náklady. Centrálné banky na tento stav reagovali spustením rotačiek tlače peňazí na najvyššiu rýchlosť a treba povedať, že ich expanzívna menová politika naštartovala hospodársky rast takmer všade vo svete. Zisky podnikov sa zvyšujú, rovnako akciové indexy na burzách, klesá nezamestnanosť a vyššie mzdy zamestnancov umožňujú rast domácej spotreby, ktorá sa tak čoraz viac podieľa na raste hrubého domáceho produktu.

Tento trend vyvoláva otázky, dokedy terajší hospodársky rast vydrží, či nehrozí prehriatie ekonomiky a ďalšia hospodárska recesia?

Expanzívna menová politika centrálnych bánk, za ktorou treba vidieť nízke úroky a lacné nákupy štátnych dlhopisov, najmä zadlžených krajín, určite dokáže podporiť hospodársky rast, ale na druhej strane treba povedať, že nenúti vládnych politikov uskutočňovať štrukturálne zmeny v hospodárskej politike tak, aby domáca ekonomika fungovala aj vtedy, keď sa raz hospodársky rast skončí, čo podľa doterajších skúseností určite príde.

■ DOSAH POLITIKY

Terajšia politická nestabilita vo viacerých štátoch starého kontinentu je dôsledkom nestabilných a v niektorých prípadoch aj vynútených vládnych zoskupení a rizika predčasného parlamentných volieb. V budúcom roku nás čakajú voľby do Európskeho parlamentu, ktorý je jediný priamo volený orgán v EÚ s nižším počtom poslancov. Skončí sa funkčné obdobie Európskej komisie, ktorá je výkonným orgánom EÚ, a tiež funkčné obdobie prezidenta Európskej centrálnej banky. Nikto nevie predpovedať hospodárske následky brexitu, s ktorými sa zákonite musí uvažovať, a napokon doteraz nie je vyriešený problém prerozdelenia migrantov, ktorý sa nás všetkých bytostne dotýka.

Európska komisia chce na Slovensku uplatňovať tzv. aktívnu migračnú politiku. Znamená to, že stanovíme profesie, ktoré budú obsadzovať migranti. Takto sa vraj vyrieši demografický problém. Slovensko však migračné kvóty odmieta.

O tom, že slovenská ekonomika sa musí, aj odhládnuv od terajšej politickej krízy, pripraviť na štrukturálne zmeny, sa nepochybuje, načo nabáda aj skutočnosť, že po roku 2010 sa Slovensko prestalo približovať, či rýchlejšie dobiehať ekonomickú úroveň štátov vyspelej Európy.

■ NÁZORY ODBORNÍKOV

Slovenskej ekonomike sa dnes nadštandardne darí, takže odpoveď na otázku, v ktorých oblastiach treba uskutočniť spomínané štrukturálne zmeny nie je až natoľko jednoznačná. Určite efektívnejšia

by mala byť správa vecí verejných, školstvo, hlási sa zadlžené zdravotníctvo, neefektívne zápasíme s korupciou, a takto by sme mohli pokračovať.

Na nedávnom diskusnom fóre Dobehne tiger do cieľa, ktoré sa uskutočnilo v priestoroch zastupenia Európskej komisie, sa diskutovalo o potrebných reformách, z ktorých nás zaujali najmä také, o ktorých sa medzi verejnosťou príliš nehovorí, keďže doteraz ich nikto takto neprezentoval. Pokiaľ ide o migráciu, z dôvodu prehrievania trhu práce tam zaznelo, že máme uplatňovať aktívnu migračnú

politiku, ktorej obsahom je stanoviť profesie, ktoré by sme mali obsadiť migrantmi, a tak vyriešiť aj narastajúci demografický problém... O tom, že potrebujeme kvalifikovanú pracovnú silu, nikto nepochybuje, práve preto treba uskutočniť zásadné štrukturálne zmeny v našom systéme vzdelávania viac na prospech absolventov technického zamerania. Z druhej strany nám navrhujú, aby sme mali viac absolventov so zameraním na sociálnu prácu, ktorí vraj dokážu pracovať s neprispôsobivými komunitami, čo sa doteraz nikomu nepodarilo.

Čo nás prekvapilo ešte viac, je, že na spomínanom diskusnom fóre niektorí diskutujúci navrhovali zlikvidovať firmy s nízkou produktivitou práce, ktoré zamestnávajú občanov s nízkymi mzdami, a pritom vraj v iných, najmä v zahraničných firmách chýbajú a určite by u nich zarobili viac. Otvorene sa hovorilo o nutnosti rýchlejších konkurzov a bankrotov preto, že v malých firmách sú nižšie mzdy, ktorým sa vraj prispôsobujú mzdy v tých efektívnejších.

■ FOND FONDOV

Pre poriadok vecí referujúcim i diskutujúcim pripomíname, že malé a stredné podniky zamestnávajú u nás okolo dvoch tretín všetkých občanov. Ich najväčším problémom je nedostatok kapitálu. Banky ich totiž pokladajú za rizikové a navyše ich budú dusiť aj vládou schválené sociálne balíčky.

Určité zlepšenie by mohol predstavovať doteraz nepoznaný Stredoeurópsky fond fondov, z ktorého bude možné poskytovať peniaze domácim fondom na podporu podnikania spomínaného sektora. Navrch z panelovej diskusie nie je v podstate nič iné ako presun väčšieho počtu obyvateľstva z vidieka do miest, ktorý by sa na väčšine nášho územia vyludňoval a navyše by bol odkázaný kupovať v mestách predražené nehnuteľnosti, s čím sa sotva dá súhlasiť.

nomiky v dotknutej spoločnosti, môže dôjsť k strate s následným dosahom aj na zníženie počtu zamestnancov, čo už v poriadku nie je. Keď to nepochopila minulá vláda, mohla by terajšia v druhej príplatkovej etape s účinnosťou od mája budúceho roku, keď sa príplatky majú zvyšovať ešte o nejaké percento navyše. Riešením by bolo príplatky za nočné zmeny a víkendy daňovo zvýhodňovať aj pre očakávaný nárast inflácie, ktorá by sa tak vyššími čistými mzdami zamestnancov mohla kompenzovať.

■ PRÍDE AJ NA DŮCHODCOV

Pokiaľ ide o chýbajúce počty pracovníkov, vláda zjednodušuje možnosti zamestnávania občanov aj zo štátov mimo EÚ. Tých je spolu s pracovníkmi z členských krajín spoločenstva už vyše päťdesiat tisíc a podľa všetkého sa bude ich počet v tomto roku ďalej zvyšovať. Ďalšími potencionálnymi zdrojmi pracovných síl sú exekvovaní občania, ktorých je viac ako milión. Tí nemajú príliš veľký záujem sa riadne zamestnať, keďže na zarobené peniaze má prednostný nárok exekútor.

V ostatnom čase sa čoraz častejšie hovorí o exekučnej amnestii, zatiaľ bez konkrétnych záverov. Dopyt po kvalifikovaných zamestnancoch otvára aj otázky o možnosti zamestnávania dôchodcov. Do výšky mesačného zárobku dvesto eur nebudú od leta tohto roku platiť odvody, čo však znamená ich zamestnanie len na dohodu a skôr na brigádnicke práce. Vláda by však mohla zatraktívniť zamestnanie dôchodcov tým, že pri výpočte čistej mzdy si budú môcť aj oni uplatniť podobne ako ostatní zamestnanci nezdaniteľnú časť základu dane, čo doteraz nemohli. Zarobiť si viac v čistom by mohli pre dôchodcov lákadlom znovu sa zamestnať a popri dôchodku poberať aj vyššiu čistú mzdu, ako je terajší stav.

Úzkym profilom slovenskej ekonomiky je nedostatok pracovných síl

Zamestnancov hľadáme, kde sa dá

Róbert HÖLCZ – Ilustrácia: Lubomír KOTRHA

Jednou z najväčších obmedzujúcich podmienok budúceho rastu slovenskej ekonomiky je štrukturálny nesúlad medzi ponukou a dopytom po rôznych pracovných profesiách, keďže nám chýbajú práve tie odvetvia, ktoré sa najviac podieľajú na raste HDP. Vláda sa usiluje tento stav riešiť zmenou vzdelávacieho systému, keď na niektorých stredných školách sa zaviedol systém duálneho vzdelávania, v ktorom dochádza k väčšiemu prepojeniu teórie a praxe.

Tento systém vzdelávania už začína fungovať aj na vybraných vysokých školách, podľa všetkého s prínosom nielen pre štát, ale aj pre absolventov stredných a vysokých škôl s budúcou istotou zamestnania práve v tom odbore, na ktorý sa teoreticky pripravovali.

■ SYSTÉM PRÍPLATKOV

Medzi ďalšie opatrenia patrí terajšia príplatková mašinéria pre zamestnancov v nočných a vo víkendových zmenách, ktorými sa vraj vláda snaží zvyšovať hrubé mzdy aj preto, aby zo Slovenska zamestnanci neodchádzali pracovať do zahraničia. Na škodu vecí však je, že vláda sa nechce podieľať na zvyšovaní čistých miezd zamestnancov zmenou daňových a odvodových sadzieb. A tak ak sa vyššie mzdové náklady nepodarí zamestnávateľovi premietnuť do cien jeho predmetu podnikania, dochádza k zníženiu jeho konkurencieschopnosti, tiež k poklesu jeho zisku, a teda aj daní do štátneho rozpočtu. Nebudeme polemizovať o tom, či by prípadné zníženie týchto sadzieb mohlo ohroziť dosiahnutie vyrovnaného štátneho rozpočtu v roku 2020, alebo nie. Z vyšších hrubých miezd zaplatí zamestnanec viac za stále vyššie ceny potravín, energií, najnovšie bankových poplatkov, ale napokon aj za celý rad ďalších služieb,

ktorými sa v konečnom dôsledku zvyšuje jeho domáca spotreba na HDP a tiež príjmová stránka štátneho rozpočtu. Dnes je podiel domácej spotreby na HDP u nás vyšší, ako je podiel zahraničného obchodu, a tak sa ani nemôžeme čudovať, že čím viac domácnosti zarábajú, tým viac sa zvyšuje ich zadlženosť. Ich dopyt po nehnuteľnostiach je už taký vysoký, že Národná banka Slovenska prijíma opatrenia na zníženie objemu požičiavaných peňazí,

zatiaľ bez výraznejšieho úspechu. Viackrát sme na týchto stránkach konštatovali, že daňové a odvodové zaťaženie zamestnávateľov patrí na Slovensku medzi najvyššie na starom kontinente a podľa vyjadrenia zamestnávateľských zväzov bude treba niečo s tým robiť. Pokiaľ sa zvyšujú mzdové náklady z dôvodu rastu produktivity práce v konkrétnej spoločnosti, je to v poriadku, keď sa však z dôvodu príplatkov zvyšujú mzdové náklady bez nárastu eko-

RECENZIA

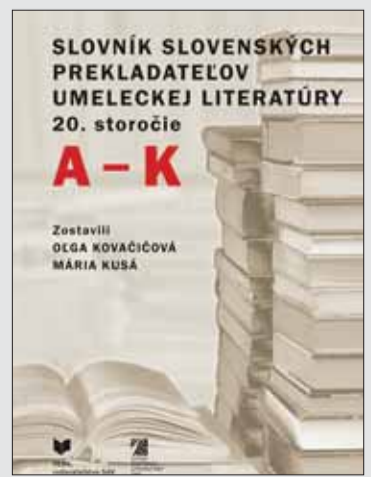
Cesta slovenčiny medzi emancipované európske jazyky je neodmysliteľne spojená s umeleckým prekladom. Už od čias štúrovcov sa datujú prvé preklady najmä z nemeckej, anglickej a maďarskej literatúry. Či už išlo o samotného Ľudovíta Štúra, ktorý prekladal skôr okrajovo, alebo o sústavnejších literátov – prekladateľov, akými boli Hodža či Janko Kráľ. Neskôr sa umeleckému prekladu venovali také osobnosti našej literatúry, akými boli Hviezdoslav, Krasko či Jesenský. Skrátka, preklad poskytol slovenčine možnosť merať sa s vyspelými literatúrami a slovenským tvorcom zasa poskytol aktuálny obraz o svetových literárnych trendoch.

Impulzy literatúre

V rámci literárnej scény sú prekladatelia často tými tvorcami „v pozadí“, ktorých mená sú známe len skutočným milovníkom literatúry. A pritom slovenská prekladateľská škola je nesporne na svetovej úrovni. Dokazuje to aj jediný projekt Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia, ktorý vznikol pod egidou Slovenskej akadémie vied a nedávno bol druhým dielom úspešne zavŕšený. Tento skutočne profesionálne pripravený slovník prostredníctvom portrétov takmer štyroch stoviek prekladateľov a ich výberových bibliografií prináša súhrnný obraz podstatnej časti knižnej produkcie diel svetovej literatúry, ktorá bola preložená a vydaná na Slovensku v 20. storočí. Poskytuje nielen profily osobností slovenského umeleckého prekladu, charakteristiku ich dominantného prekladateľského zamerania a prekladateľských poetík, ale vo svojej komplexnej podobe je aj svojho druhu dejinami recepcie svetovej literatúry na Slovensku v 20. storočí, kľúčovou pre slovenský preklad. Spolu s ďalšími materiálmi (registre mien, zoznam prekladateľov z jednotlivých jazykov) umožňuje zároveň ich rekonštrukciu vo vzťahu k všetkým národným literatúram, ktoré sa stali v danom období objektom prekladateľského záujmu.

Predkladaný slovník ako celok predstavuje cenný materiál pre každého, kto sa zaoberá dejinami slovenskej kultúry 20. storočia. Zavŕšenie celého projektu prebehlo na slávnostnej vernisáži, ktorá sa konala v Ústave svetovej literatúry Slovenskej akadémie vied za účasti zostavovateľiek Olgy Kovačičovej a Márie Kusej. Aj keď médiá – s výnimkou verejnoprávnej RTVS, nevenovali tomuto vydavateľskému počínú náležitú pozornosť, je dôležité, že podobné dielo uzrelo svetlo sveta dokazujúce vyspelosť nielen slovenskej prekladateľskej školy, ale všeobecne aj našej kultúry.

Maroš M. BANČEJ
Foto: archív

ZBIERKA

Náše spomienky na pápeža svätého Jána Pavla II. sú natoľko živé, že si ich chceme už natrvalo na mieste jeho návštevy pripomenúť. Posolstvá Svätého Otca boli, aj stále budú pre ľudí povzbudením a veľkou inšpiráciou. Svätý Ján Pavol II. sa zaradil medzi najobľúbenejších pápežov v celej histórii katolíckej cirkvi. Obyvatelia, ale aj slovenskí veriaci si preto zaumienili vybudovať pamätník a kaplnku ako trvalú spomienku na jeho prvú návštevu Slovenska.

Pamätný park sv. Jána Pavla II.

Ludia, ktorí boli v jeho blízkosti, tvrdia, že si bol vedomý, že „hlavnou úlohou pápeža voči Cirkvi a svetu je modlitba“ a že „z modlitby sa rodila jeho schopnosť hovoriť pravdu bez strachu, lebo keď je človek sám pred Bohom, nemusí sa báť ľudí“. Tieto myšlienky a slová sa odrážali v jeho písomných odkazoch venovaných veriacim aj ostatným ľuďom. Koľko významných apoštolských listov a encyklik svätý Ján Pavol II. napísal a aké množstvo významných myšlienok vyslovil. Stačí začiatok. Tam, kde je pamätné miesto, sú nielen turistické návštevy, ale aj individuálne a spoločné púte veriacich. Je tam miesto modlitby. Miesto oživovania viery spojené s láskou k svätci. Je to aj miesto na mape krajiny, na mape sveta, všade, kde je svätý Ján Pavol II. uctievaný. Miesto, ktoré to všetko spája. A práve spojenie vo viere sa javí také dôležité pri rôznych pohnutých udalostiach času i skúškach, ktorými prechádzame. Budeme mať miesto opory a pozdvíhnutia srdca.

Na pamätník svätca a kaplnku na mieste prvej historickej pontifikálnej svätej omše na území Slovenska sa koná zbierka, preto sú potrebné sponzorské dary a dôležitá je podpora celého Slovenska, miest a obcí. Na počesť prvého kontaktu svätca so slovenskou zemou, na mieste uctenia bozkom slovenskej zeme a prvej pontifikálnej svätej omše pápeža na slovenskom území v Mestskej časti Bratislava-Vajnory má byť pamätný park sv. Jána Pavla II. s pútnickou kaplnkou a pamätníkom svätca. Na realizáciu pamätného parku je vyhlásená dobrovoľná verejná zbierka, ku ktorej prínášame pre slovenskú verejnosť konkrétne informácie: Vyhlásovateľom a miestom konania dobrovoľnej verejnej zbierky je Mestská časť Bratislava-Vajnory. Čas konania dobrovoľnej zbierky je od 1. januára 2018 do 31. decembra 2019. Zbierku môžete podporiť aj zasielaním príspevkov na osobitný transparentný účet dobrovoľnej verejnej zbierky č. účtu IBAN: SK18 0900 0000 0051 39392486 vedený v Slovenskej sporiteľni. Aj touto cestou sa chceme poďakovať všetkým darcom alebo sponzorom, ktorí prispejú akýmkoľvek spôsobom na úspešné dokončenie tohto diela, pútnického miesta zameraného na rozvoj úcty a lásky k sv. Jánovi Pavlovi II.

Mário SCHWAB

Predvolebný politický boj u susedov na Ukrajine sa viditeľne stupňuje Národná hrdinka opäť za mrežami

Martin JARINKOVIČ – Foto: archív autora

Medzi politickou elitou pomajdanskej Ukrajiny sa to priam hemží kontroverznými postavami. Najvýraznejšou z nich je Nadija SAVČENKOVÁ, ktorej svojho času prezident Porošenko udelil honorárny titul Hrdina Ukrajiny. Najnovšie udalosti – po tom, čo bola Savčenkova zatknutá – ukazujú, že na Ukrajine cesta od hrdinu k zradcovi a naopak nebýva ďaleká.

Najnovšia kauza spojená s nezávislou poslankyňou Verchovnej rady Ukrajiny N. Savčenkovou sa pred verejnosť dostala 15. marca 2018, keď generálny prokurátor Jurij Lucenko oznámil, že predloží parlamentu návrh na jej vzatie do väzby na základe podozrenia z prípravy štátneho prevratu.

■ DIVOKÝ SCENÁR

Po súhlase parlamentu Savčenkova 22. marca 2018 vzali do vyšetrovacej väzby. Obvinili ju zo spáchania viacerých trestných činov. Údajne organizovala skupinu, ktorá zbraňami prepašovanými z Donbasu plánovala vykonať útok na budovu parlamentu. Súčasťou plánu bola fyzická likvidácia v budove zhromaždených poslancov, vládnych činiteľov a prezidenta Porošenka. Obvinenia by zneli neuveriteľne, ak by samotná Savčenkova na videozázname zo skrytej kamery, ktorý má generálna prokuratúra k dispozícii, nehovorila o pláne mínometného útoku na kupolu parlamentu a následnom „dobíjaní“ preživších poslancov automatickými zbraňami. Podľa svojho vysvetlenia Savčenkova, vedomá si nahrávaná, zámerne narozprávala čo najabsurdnejšie scenáre, aby takýmto spôsobom zosmiešnila generálneho prokurátora a vládnucu garnitúru. Toto vysvetlenie z pohľadu súdneho človeka nedáva veľmi zmysel, ale v plnej miere vystihuje fenomén zvaný Nadija Savčenkova, ktorej najvyššími rysmi sú iracionálnosť, živelnosť a nepredvídateľnosť.

■ VEČNÝ REBEL

Nadija Savčenkova sa do povedomia svetovej verejnosti

dostala v júni 2014 po tom, čo ju ako operačnú navigátorku bojového vrtuľníka Mi-24 dobrovoľníckeho práporu Ajdar zajali v Donbase a následne prepravili do Ruska, kde ju obvinili zo zodpovednosti za smrť dvoch ruských žurnalistov. Počas pobytu za mrežami sa stala

svoj prospech. Stala sa tvrdým kritikom vlády. Svojou radikálnou rétorikou sa pasovala za hovorkyňu všeobecnej nespokojnosti na Ukrajine. Keď navyše dala do súvisu snajperov strieľajúcich na Majdane s dnešnými provládnyimi poslancami a ohlásila záujem

Hrdinka Ukrajiny sa zrazu stala nepriateľom štátu. Nadija SAVČENKOVÁ pritom len možno povedala pravdu o Majdane.

pre ukrajinský národ legendárnou hrdinkou, pričom tlak Západu v tejto otázke sa stával pre Rusko neprijemným. Situáciu šalamúnsky vyriešil prezident Putin, ktorý Savčenkovu omilostil a pilotka sa dostala domov výmenou za dvoch občanov Ruska. Do vlasti sa vrátila už ako poslankyňa strany Baťkivščyna (Vlast) Julije Tymošenkovej. Čoskoro sa ukázalo, že ruský ťah bol veľmi šikovný. Savčenkova ako odrhnutý vagon sa rýchlo vymanila z pokusov majdanskej verchušky o využitie jej slávy vo

o kandidatúru v budúcoročných prezidentských voľbách, odpoved oficiálneho Kyjeva na seba nedala dlho čakať.

■ Z KALUŽE DO BLATA

Kauza sa stala predmetom živých diskusií a špekulácií. Ukrajinský televízny kanál TSN sa v relácii 1+1 zaoberal otázkou, či Savčenkova nie je ruský agent. Túto možnosť však poprel jej advokát Mark Fejgin. Podľa príslušníka ukrajinskej SBU (Služba bezpečnosti Ukrajiny) Aleksandra Skibi-

Kto teda strieľal na nevinných na Majdane...?

neckého sa Savčenkova na agenta ani nehodí, zato je však vhodným objektom manipulácie. Jej spolubojovník Valentin Licholit zas vidí problém v tom, že Savčenkova po návrate do vlasti nebola vyšetrená bezpečnostnými službami a zdravotníkmi. Podľa neho bola ako zmenená – ešte viac agresívna. Vyslovil špekuláciu o možnej manipulácii s medicamentami počas väznenia. Kauza našla odozvu aj v ruských médiách. Vedúci katedry medzinárodných vzťahov z Moskvy Nikolaj Patoškin, hosťujúci v relácii Čas ukáže ruského prvého kanálu, v tejto súvislosti vyjadril nádej, že Savčenkova čím skôr „zvrhne nacistický režim v Kyjeve“.

Nielen on, ale aj viacero analytikov na oboch stranách predpokladá, že poslankyňa vyjde z celej kauzy víťazne. Nateraz je nemožné predvídať, aké bude rozuzlenie prípadu. Vkladať nádeje do Savčenkovej je však veľmi sporné. Bývalá vojačka, známa svojimi alkoholickými excesmi a labilnou, konfliktnou povahou, totiž nie je odbornou spôsobilá stať na čele krajiny. Výmenou Porošenka za Savčenkova by Ukrajinci skočili z kaluže do blata. Paradoxný na celej záležitosti je fakt, že Savčenkova sa dostala z ruského väznenia, aby nakoniec skončila za mrežami vo vlasti s obvinením za prípravu prevratu, ktorý podľa jej slov spáchala pred pár rokmi aj lídri Majdanu.

NÁZOR ČITATEĽA

Čo potrebuje v súčasnosti náš štát, naša krajina? Ako vždy rozvážnosť, čestnosť, pokora a skromnosť, pretože tieto dve vlastnosti prinášajú pokoj, vyrovnanosť a vzácnu vnútornú slobodu. Iná vec je, čo

opäť vrátiť k základným hodnotám, ako sú slušnosť a pomoc druhým. Jednoducho, dravý a bezbrehý kapitalizmus práve narazil; je jasné, že sa musí niečo zmeniť. Naša spoločnosť sa dlhodobo polarizuje natoľko, že situáciu môžu zneužiť aj extrémistické sily. Analýza príčin tohoto stavu by si vyžiadala rozsiahlu štúdiu.

riadia odborníci s najlepšimi odbornými predpokladmi na takúto činnosť (ak sklamú, tak ich majiteľ firmy okamžite presunie na menej zodpovednú funkciu alebo v krátkom procese prepustí zo zamestnania); štát riadia na najvyššej úrovni politickí nominanti často bez prihliadnutia na odborné predpoklady.

Čo teraz potrebuje náš štát, naša krajina?

Dušan PIRŠEL

potrebuje politika, ekonomika a pod. Politika potrebuje viac morálky a odbornosti, to je všetko. Ekonomika potrebuje lepšie politické prostredie. Vždy sa vyvíja v nejakom prostredí, ktoré ju determinuje – v dobrom aj v zlom. Ak v dobrom, určite sa nájdu silné organizačné osobnosti, ak v zlom, tak sa presadia nekvalifikovaní ľudia.

Naša krajina potrebuje ďalej stabilitu, jasné pravidlá, ktoré sa nebudú obchádzať, a potrebuje silnú vodcovskú osobnosť, autoritu, ktorá bude splňať (skoro) všetky morálne imperatívy očakávané našou kultúrou.

Potrebujeme jasné, trvalé zákony, ktorých dodržiavanie vie štát aj vynútiť – či už prostredníctvom polície alebo súdov. Potrebujeme, aby pravidlá platili naozaj pre každého. Mali by sme sa

Uvedomujem si, že riadenie štátu nie je to isté ako riadenie firmy. Štát je oveľa komplexnejšia a zložitejšia štruktúra, kde sa nepracuje len s tými najlepšimi, ktorých si sami vyberieme, ale musíme dávať pozor, aby sa „nožnice“ medzi tými, ktorí majú vzdelanie a prostriedky, a tými, ktorí majú neporovnateľne menej, neroztvárali tak, ako to vidíme za ostatné roky u nás. Riadenie (spravovanie) štátu sa naozaj odlišuje od riadenia firmy. Dôvody sú najmä dva: po prvé: Štát riadia na najvyššej úrovni politici, ktorí sa tam dostali na základe priamych a všeobecných volieb (keďže majú volebné právo všetci bezúhonní občania starší ako osemnásť rokov, nemusí to byť voľba ani odborne a ani ľudsky optimálna – väčšina voličov ani netuší, čo je to odbornosť pri riadení štátu); po druhé: Firmu (privátnu a úspešnú)

V tejto súvislosti ma veľmi zaujal nasledovný názor. Ľudia, ktorým záleží na štáte, by mali vyliezť z ulíc. Niektorí však používajú svoj úkryt presne na to isté ako ulitníky – proti predátorom. Predátori sa nezaujímajú o myseľ, iba o žalúdok. Najprv teda inteligentní dravci musia vytvoriť spoločenský záujem, bezpečný priestor a umožniť aktiváciu posledných zvyškov premýšľajúcich tvorov. Pokiaľ nevznikne dôvera, málokto seriózny sa vynorí. Synonymom kvality do budúcnosti musí byť rozum v spojení s morálkou.

Záver je teda známy a neraz deklarovaný, že demokracia má značné nedostatky, no nič lepšie sme doteraz nevyhľadali. Možno osvietená monarchia by bolo lepšie riešenie, tam však nie je žiadna záruka na to, že niektorý následník trónu nezlyhá na celej čiare. Zostávajú teda iba

poistky demokracie – od danej vlády nezávislí novinári, nezávislé súdy a prokuratúra, nezávislá polícia a nezávislý prezident – všetci s takými právomocami, ktoré demokraticky zvolení politici rešpektujú podľa zákona.

Sociálne búrky destabilizujú spoločnosť a dav má veľa hláv, ale menej rozumu. Uvedomujem si, že spoločnosť je vždy nejaká, vyvíja sa prirodzeným spôsobom. Politika jej však môže uľahčiť vývoj alebo jej prekáža. Aj keď súčasná situácia zaberá veľkú časť môjho mentálneho priestoru, snažím sa, aby moje úvahy neboli konfrontačné a agresívne. Vykrikoval písať, blogovať a chrliť nenávisť vie hocikto. Sme denne svedkami, že to tak je. Veľmi málo ľudí píše o pozitívnych veciach, o systémových opatreniach, o vysvetlení, prečo sú veci tak alebo tak. Záverom si dovoľm vyjadriť ešte tri postrehy. Tých, ktorých sa to týka, sa k tomu niekedy otáčajú chrbtom, a často vedomí si možných následkov stávajú sa v prejavoch, v konaní ešte agresívnejší. Tí, ktorí by s tým vedeli „zabojovať“, sú tými prvými niekedy bagatelizovaní. Väčšina však vôbec nerozumie (časť nechce rozumieť), o čo ide, lebo síce reptajú, ale sú vďační za almužnu v materiálnej aj duševnej podobe. Znie to veľmi pesimisticky, ale je to dejinný stav, ktorému až sebauvedomenie niektorých z ďalších generácií ponúkne obečnú spravodlivosť a obečnú lžbu, aj keď individuálne alebo skupinové zlo tu bude šarapať ešte veľmi dlho.

Premiéry hier *Antigona* a *Náš človek* dokazujú široký záber dramatickej tvorby

Od morálky antiky po defraudanta Babinského

Alexander GOČZ – Foto: SND

Slovenské národné divadlo spolu s divadlom Astorka Korzo '90 patria medzi naše najvyprofilovanejšie divadelné scény. Hereckým a režisérskym zázemím, výberom repertoáru, ale aj presahmi ich divadelných predstavení do všeobecného rámca nášho spoločenského života. Dôkazom toho je aj premiéra klasickej drámy *Antigona*, ktorú uviedla naša prvá scéna 14. apríla 2018, a hry *Náš človek*, premiérou uvedenej Astorkou vo štvrtok 12. apríla.

Klasická antická dráma *Antigona* je na slovenských javiskách prítomná už vyše osemdesiat rokov. Tú aktuálnu invenčne režíroval Ondrej Spišák podľa prekladu Ľubomíra Feldeka, scénu navrhol František Lipták a dramaturgičkou bola Darina Abrahámová. Rozhodne netradičným momentom je účinkovanie speváčky Katarzie, ktorá v predstavení interpretovala vlastné texty a premostila tak antiku k súčasnosti. Na scéne vidíme Antigonu Moniky Potokárovej, jej váhajúcu sestru Isménu v podaní Dominiky Kavaschovej a v postave vládcu Kreóna Jána Koleníka.

■ HLBOKÉ SONDY

Samotná hra je vynikajúco posadená medzi antiku a súčasnosť, pričom ide o hlboké portréty dvoch mladých žien – sestier, Antigony a Isménu. Predstavujú dva zásadne rozdielne póly a charakter, prostredníctvom ktorých si dotvárame obraz nielen ich súkromných temperamentov, ale aj ich životné, užšie občianske postoje. Príbeh o ilegálnom pochovaní či nepochovaní brata označeného

ako nepriateľa štátu, zásadný spor Antigony s vládcom Kreónom vzrušuje dodnes, pričom každá doba si sama vynucuje nové a nové konotácie. Súčasným zrakom možno vidíme Antigonu skôr ako prvú rebelku európskej drámy. Rebelku, ktorá sa nezastaví pred ničím, ani pred rizikom vlastnej záhuby. „Antigona obetuje samu seba, lebo sa nechce pokoriť pred autoritatívnu a skazenou mocou,“ píše sa v materiáloch Činohry SND.

■ ZLOČINNÝ KRÁĽ

Premiéru autorského divadla Mira Dacha a Jána Luterána *Náš človek* určite ináč vníma dnešný päťdesiatnik ako dvadsiatnik. Ten prvý si totiž ešte viac či menej matne pamätá rozkrádačskú a úplatkársku „aféru Babinský“, ktorou v osemdesiatych rokoch žilo celé vtedajšie socialistické Česko-Slovensko. V hlavnej úlohe hry sa predstavil Róbert Jakab, ďalej účinkujú Matej Landl, Peter Šimun, Marián Labuda, Zuzana Konečná, Daniela Gudabová a ďalší, pričom scénu navrhol Juraj Kuchárek, kostýmy Eva Kleinová, pod hudbu sa podpísal Daniel Fischer.

Ústredný hrdina hry predstavuje akýsi prototyp Slováka, samozrejme v rámci autorskej licencie posunutého do karikovanej polohy. Ide skrátka o duchom malého človeka, ktorý chce bez práce a námahy stúpať na spoločenskom rebríčku, ktorý si vždy všetko dokáže zabezpečiť vďaka známostiam a skorumpovanosti, a to bez najmenších morálnych dilem. Tento model, tak dobre známy naprieč spoločenskými formáciami, zobrazuje presieťovanú spoločnosť, kde každý z každého pozná, pričom tento model je v slovenskej dráme tradične prítomný už od čias Kocúrkova.

„V novom titule pripomíname doteraz najväčšiu kauzu politickej korupcie v histórii bývalého Česko-Slovenska, ktorej hlavným aktérom bol vtedajší ‚kráľ Oravy‘ Babinský. Hľadali sme aktuálnu tému pre divadlo skôr ako nejaký text a dostala sa nám do rúk publikácia SAV o korupcii, kde sa táto kauza spomína,“ uviedol po verejnej generálke režisér Ján Luterán.

V závere inscenácie zavedú tvorcovia divákov do fiktívneho múzea korupcie, kde sa na interaktívnych obrazovkách premie-

V inscenácii *Antigona* vidíme na scéne R. AUTNERA (Haimon), M. POTOKÁROVÚ (Antigona) a D. KAVASCHOVÚ (Isména).

tajú návštevníkom názory slovenských osobností na tému korupcie. V dokrútkach sa objavia napríklad Iveta Radičová, Milan Kňažko, Róbert Bezák, Juraj Nvota. Luterán priznáva, že pri písaní textu tvorcovia vychádzali z viacerých prameňov. Osobne tiež komunikovali s prokurátorom Ladislavom Hanínikom, ktorý mal prípad „kráľa Oravy“ na starosti.

■ SCÉNICKE SVEDECTVO

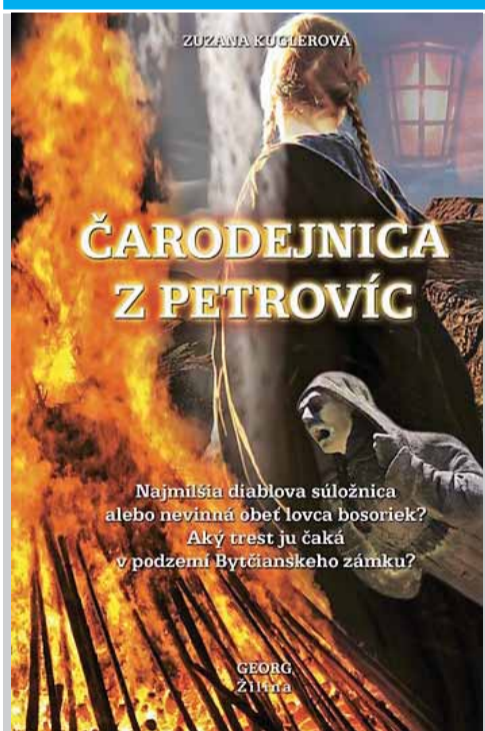
Každý, kto sleduje našu kultúrnu scénu, vie, že viac či menej intenzívne vníma súčasný politicko-spoločenský pohyb a odráža ho. Platí to najmä o divadle, ktoré je na túto úlohu logicky najlepšie prispôbené. Prejavilo sa to i pri našťudovaní hry *Dubček* v divadle Aréna, o ktorej sme v SNN písali, a prejavuje sa to aj v spomínaných

dvoch premiérach. V prípade *Antigony* stačilo vhodne akcentovať, že v príbehu zomierajú dvaja snúbenci, ktorí sa vzopreli despotickej vláde, a paralela bola na svete. Profesionálne zrežirovaná, bez prvoplánovej aktualizácie, ale dokumentujúca marec 2018. Takisto hra *Náš človek*, rozohrávajúca korupčné tance na základe historického prípadu, nemôže nezažiť z aktuálnej situácie. Tvorcom sa doslova núka paralela medzi „socialistickým“ a dnešným korupčným, utilitárnym a zlodejským správaním. Tak trochu s kyslým úsmevčekom si môže divák spolu s hrdinami hry povedať, že kradlo sa vždy. Rozdiel mal azda len v kvantite, ktorá je dnes neporovnateľná, a keď podľa pôvodných marxistických poučiek „kvantita prerastá v kvalitu“, máme sa veru na čo tešiť.

Zuzana KUGLEROVÁ: *Čarodejnica z Petrovíc*, Vydavateľstvo Georg, Žilina 2018

Príťažlivosť historických povestí

KNIHA TÝŽDŇA

Zuzana KUGLEROVÁ je prozaička, ktorá v ostatnom čase žne svojou románovou, no aj povestovou tvorbou úspech za úspechom. Veď aj kniha *Čarodejnica z Petrovíc*, ktorú pôvodne vydalo Vydavateľstvo Matice slovenskej, sa dočkala už čerstvého tretieho vydania za pomerne krátke obdobie, čo je znamením kvality a zároveň čitateľského záujmu.

Historický román s klasickými rozprávačskými postupmi od Zuzany Kuglerovej sa odohráva na začiatku vlády Márie Terézie v polovici 18. storočia. „Čitatelia sa stanú svedkami jedného z posledných prípadov ‚honu na čarodejnice‘, pričom hrdinkou je mladá krásna, ale chudobná dievča Barborka z malej dedinky pri Bytči, o ktorú sa zaujímajú viacerí muži. Ohrdnutý nápadník z vyššej vrstvy v zámere sa Barborke pomstiť, vytvára sieť intrig a klamstiev, ktoré mladá dievča doženú až na hranicu inkvizície...“ Toľko anotácia na prebale knihy. Samotná autorka k tomu pre SNN doplnila: „V rokoch 2002 až 2005 som pracovala ako regionálna novinárka v meste Bytča. Miestny etnológ Vladko Hujik ma zaviedol do dediny pri Bytči Petrovíc, kde som pri hľadani historických prameňov narazila na zaujímavú povesť, ktorú som napokon rozpracovala do historického románu. Je tam totiž niekoľko zaujímavých lokalít, ktorým miestni dali prívlastok: Barborkina. Tak sa tam nachádza Barborkina kaplnka, Barborkin cintorín, Barborkin kopec. K nim sa viaže aj povesť, podľa ktorej som napísala román, a sama som bola prevrpená čitateľským ohlasom.“ Z toho vyplýva, že kniha *Čarodejnica z Petrovíc* je výsledkom autorskej invenencie a schopnosti nájsť v našej histórii zaujímavú tému, čo samo osebe je ideálne spojenie umenia a reálnych faktov. Úspech a záujem čitateľov len dokazuje, že silné príbehy môžeme nájsť aj v našich slovenských reáliách.

(mab)

MEDAILÓN

Populárna hudba je v našich pomeroch pomerne mladé odvetvie, keďže jej vznik a rozvoj bol oproti ostatným európskym krajinám o niečo oneskorený. O to viac si ceníme tvorcov a osobnosti, ktoré slovenskej populárnej hudbe pomáhali v jej rozvoji do dnešnej podoby. Jedným z takýchto tvorcov je aj skladateľ, hudobník a aranžér Pavol ZELENAY.

Pavol Zelenay sa narodil v Zohore 15. apríla 1928. Po základnej a strednej škole odišiel študovať do Bratislavy na

Písal dejiny našej populárnej hudby

SVŠT zememeračstvo, no súčasne študoval aj klarinet na Hudobnom ústave mesta Bratislavy a už od študentských čias hrával vo viacerých študentských kapelách. V rokoch 1958 – 1967 pôsobil ako profesionálny hudobník, aranžér a skladateľ v Tatra kabarete (neskôr Tatra revue) v orchestri Juraja Berczellera. Od roku 1952 písal tanečné piesne. Je autorom swingovej generácie, pričom jeho tvorba má širší záber, keďže napísal aj viaceré scénických a filmových hudieb, populárnych piesní, šansónov a skladieb pre dychovú hudbu. Od roku 1967 bol Pavol Zelenay vedúcim Redakcie zábavnej hudby (neskôr Redakcia populárnej hudby) Československého rozhlasu v Bratislave. Počas jeho pôsobenia v tejto funkcii stál pri zrode všetkých vtedajších významných hudobných podujatí (Bratislavská lýra, Džezové dni, rozhlasová súťaž *Takú mi zahraj*). Keď ho v septembri 1984 z politických dôvodov odvolali z vedenia redakcie, ostal v tej istej redakcii pracovať ako hudobný redaktor a popri redakčnej práci sa neskôr venoval problematike programovania hudby. Pavol Zelenay sa venoval aj mapovaniu a zachyteniu histórie slovenskej populárnej hudby. Od roku 1993 autorsky pripravil cyklus sto tridsiatich relácií o histórii slovenskej populárnej hudby v rozhlasovom cykle *Pesničky z pamätníka*. Jedným z jeho najväčších projektov je desaťdielna *Antológia slovenskej populárnej hudby*, v ktorej unikátnym spôsobom spracoval prvé tri desaťročia jej vývoja. Pavol Zelenay v týchto dňoch oslávil krásne deväťdesiate narodeniny. V mene redakcie mu srdečne blahozeláme!

(mab)

HUMORESKA

Niekedy si vravím, že nemať pripojenie na internet ani neviem, aké čudnosti sú ľudia schopní vymyslieť. Od hrnčeka s ventilátorom až po váhu, ktorá je bezdrôtovo napojená na chladničku a dokáže ju dialkovo uzamknúť, len čo prekročíte istý váhový limit. Občas sa na podobných vynálezoch zabávam, lenže minule mi padla sánka a musel som si naliať protišokový drink. V Holandsku sa konal pohrebný veľtrh. Reku, prečo nie. Konajú sa veľtrhy svadobné, dovolenkové, automobilové, erotické, tak prečo nie pohrebný. Veď všetci sme budúci zákazníci tohto odvetvia služieb. V Amsterdame však na

spomínanom veľtrhu predstavili samovražedný prístroj, ktorý človeku umožní zabiť sa stlačením tlačidla. Zariadenie nazvané *Sarco*, čo

chodovať z tohto sveta, si pekne ľahne dovnútra, zaklapne veko a s príslušným výhľadom cez tónované svetlofialové sklo stlačí gombík...

ale proti gustu žiaden dišputát. Ako som už naznačil, pod článkom sa rozpútala diskusia. Časť čitateľov sa tvárila ľahostajne

estetickéjšia ako obesenec v lese, človek po plachtení z desiateho poschodia či po stretnutí s lokomotívou. Určitý racionálny moment v ich argumentoch bol. No najviac sa vyskytli vtipkari, ktorí rozmýšľali, ako by podobný prístroj poskytovala na splátky napríklad spoločnosť Quatro... Niektorí do toho zamiešali aj nášho pána prezidenta. Prípadne sa zamýšľali nad tým, ako by sa zatvárala svorka, keby „smrtibúdka“ našla pod vianočným stromčekom. Ja som po prečítaní tohto článku ostal akýsi zarazený. Ľudia sú čoraz náchylnejší vynachádzať prístroje na odchod z tohto sveta, namiesto toho, aby tento svet robili príjemnejším miestom na pobyt.

Marek DANKO

Čierna humoreska o vynálezoch a iných čudách

má byť skratkou pre slovo sarkofág, vynášli austrálsky zástanca eutanázie Philip Nitschke a holandský dizajnér Alexander Bannink. Samozrejme, k článku bol aj obrázok a na ňom niečo ako križienec rakvy a vodného skútra, samozrejme v hypermodernom hladkom vyhotovení v lesklej svetlofialovej farbe. Zariadenie sa skladá z oddeliteľnej rakvy a z bombičky s dusíkom. Osoba, ktorá sa rozhodla odpo-

„Spočiatku bude človek malátny, ale potom rýchlo stratí vedomie a zomrie,“ cituje jedného z tvorcov server novin *The Guardian*. Keď už som pri tom výhľade, tak jeden z diskutujúcich čitateľov pod článkom sa nadchýnal predstavou tichomorskej pláže. Ja som skôr toho názoru, že „konečný“ gombík by ľudia skôr stlačili pri pohľade na krajinu, ktorú nadnárodné spoločnosti doplnili o dymiacu skládku,

a moderne, vyhlasujúc, že človek by mal právo rozhodnúť sa, kedy z tohto slzavého alebo slnečného údolia odíde. Akosi vynechali osudový fakt, ktorým operuje časť pomerne dôveryhodných filozofov, že človek tak ako sa nerozhoduje na tento svet prísť, tak isto by sa nemal montovať do odchodu. Ďalší diskutéri chceli byť tvrdí a praktickí hovoriac, že „smrtibúdka“, ako tento vynález nazvali, je furt

ČRTA

V minulosti zvučné meno, dnes zapadané prachom. Koncom apríla sme si pripomenuli výročie smrti nórskeho básnika, dramatika a v neposlednom rade bojovníka za práva malých národov Bjørnstjerne Bjørnsona. Ako to už u veľkých osobností býva, jedni ho zatracujú a hania, iní k nemu vzhliadajú a oslavujú ho. Kto bol tento Nór, čo vykonal pre Slovákov, keď je po ňom pomenovaná chata v Tatrách, mnoho ulíc nesie jeho meno a pamätná tabuľa sa nachádza i v Demänovskej Doline. Začiatkom 20. storočia by ho nebolo treba predstavovať. Ak by sme túto otázku položili ľudom dnes, väčšinou by sme ich uviedli do rozpakov a mladší by azda váhavo odpovedali – postava zo seriálu Vikingovia.

Nór v službách Slovákov

Asi aj našou vinou alebo vinou školského systému, prípadne médií, ktoré všetko slovenské akosi automaticky potlačajú do úzadia, ignorujú, lebo dnes sa vlastenectvo a udalosti s ním spojené v „mainstream“ nenosia. Začiatkom 20. storočia dosahovala maďarizácia svoj vrchol. Počet Slovákov v krátkom období klesol o štyri percentá, k slovenskej národnosti sa hlásila len polovica všetkých obyvateľov Slovenska. Nastala obrovská vlna emigrácie, keď viac ako dvestotisíc Slovákov si muselo hľadať útočisko za hranicami. Zlomový a takmer osudný sa stal rok 1907 – obdobie vrcholnej maďarizácie, keď šovinistické zákony grófa Apponyiho gniavili slovenský ľud, žalárovali slovenskú inteligenciu, pomáďarčovali súkromné školy. Ústami grófa Apponyiho: „Každý občan tohto štátu sa musí skloniť pred princípom, že v tejto krajine sú Maďari páni.“ V slovenských chatách sa slovenčina začala vytrácať. Maďarská vládna trieda, tzv. natiohungarica, vo všetkej zúrivosti páchala kultúrnou genocídou na Slovákoch. Každú iskričku národovectva zadusila v zárodku. Vo vtedajšej Európe nás nik nepoznal, nemali sme svojich zástupcov, ktorí by svetu vykričali, aká krivda sa pácha na ľuďoch pod Tatrami. Volali sme do sveta, ale boli sme príliš malí, aby nás bolo počuť. Naše záujmy obhajovali tí, ktorí nám vládli.

Ale nebola to márna snaha, Bjørnstjerne Bjørnson sa celou svojou osobnosťou vložil do národného boja za Slovákov. Jeho plamenné reči na obhajobu slovenskej veci nemali v tom čase obdobu. Štýlom jemu vlastným odrážal útoky z maďarskej strany. Jeho zbraňou bolo pero, a narábali ním naozaj majstrovsky. Uviedol slovenský problém na európsky stolec, bil sa za nás, aj keď už bol starý v pokročilom veku. Vďačíme mu za veľmi veľa. Od jeho smrti uplynulo viac ako sto rokov, blíži sa výročie jeho úmrtia.

Sú osobnosti, ktoré zanechali hlbokú stopu v slovenskom národe. K takým nepochybne patril aj Bjørnstjerne Bjørnson. Dnes vlastnú existenciu berieme ako samozrejmosť, takmer nik nespochybňuje, že sme Slováci s vlastnou rečou, kultúrou a zvykmi. Vždy to tak nebolo, a to, že sa váhy osudu priklonili v kritickom čase na našu stranu, vďačíme aj jemu. Budme hrdí na to, kto sme a pripomínajme si ľudí, ktorí v hodine dvanástej neboli k osudu Slovákom ľahostajní.

Branislav KRIST

Dušan JURKOVIČ bol vzdelaný pestovateľ kultúry a činnorodý vlastenec

Výročia, jubileá a medzníky veľkého architekta

Mária RAPOŠOVÁ – Foto: Radoslav ONDRAŠOVIČ, Literárny archív SNK

V tomto i v uplynulom roku sa vyskytuje niekoľko výročí súvisiacich s mnohostranným umelcom Dušanom JURKOVIČOM, ktorého ako prvého slovenského architekta ocenili titulom národný umelec. Viani 21. decembra 2017 si ho niektorí pripomenuli pri príležitosti sedemdesiateho výročia jeho úmrtia a 23. augusta 2018 máme možnosť oživiť si pamiatku naňho pri príležitosti sto päťdesiateho výročia jeho narodenia. Ale aj viaceré diela Dušana Jurkoviča a udalosti jeho života majú svoje jubileá.

V roku 2017 uplynulo stotridsať rokov odvtedy, čo sa ešte ako študent viedenskej štátnej školy remesiel (stavebného odboru) zúčastnil v Martine na výstave slovenských výšiviek usporiadanej Živenou. Konala sa v drevenej veži postavenej špeciálne na tú príležitosť pri dome Viliama Paulinyho-Tótha. Vznikol tak architektonicky zaujímavý objekt, ktorý vyzeral ako nevelký kostolík. Pohotový podnikavci to využili na výrobu pamiatkových obrúskov s obrázkom komplexu paulinyovského domu s vežou a parčíkom. Papierové obrúsky hostia používali počas pobytu v Martine, aj si ich odnášali domov ako ľahký, ale milý suveníry. (Literárne múzeum SNK a Slovenské národné múzeum v Martine ich vo svojich fondoch opatrujú dodnes.) Pre zaujímavosť dodávame, že tesne pred Vianocami 21. decembra 2017, čo bolo presne na deň sedemdesiateho výročia Jurkovičovej smrti, sprístupnilo Slovenské národné múzeum v Martine výstavu slovenských výšiviek a tiež obrazov českého maliara Jaroslava Věšína. Urobilo tak najmä pri príležitosti sto tridsiateho výročia oboch historických výstav v spolupráci so Zdržením Brány Turca a s Múzeom kultúry Čechov na Slovensku.

■ MARTINSKÉ STRETNUTIA

V auguste 1887 sa Dušan Jurkovič stretol v Martine s mnohými významnými osobnosťami aj s príbuznými rozcizenými po svete, trebárs s bratrancami Bohuslavom Hurbanom, ktorý študoval v Prahe, Vladimírom Hurbanom, ktorý bol evanjelickým farárom v Starej Pazove, Konštantinom, úradníkom Tatrabanky v Martine, a so Svetozárom Hurbanom Vajanským, spisovateľom a redaktorom žijúcim v Martine. Ale aj s ich otcom a Jurkovičovým strýkom Jozefom Miloslavom Hurbanom, žijúcim v Hlbokom, a s jeho manželkou a Dušanovou strýnou Annou, ktorá pochádzala z rodu Dušanových predkov Jurkovičovcov. So strýkom Hurbanom to bolo asi posledné stretnutie, lebo „Otec národa“ o pol roka (21. februára 1888) umrel. Tieto rodinné vzťahy a korene vyživovali aj Jurkovičov intelekt. Neobmedzoval sa iba na staviteľstvo, ale bol všestranne vzdelaný pestovateľ národnej kultúry a činnorodý vlastenec.

V Martine sa zoznámil s architektom Blažejom Bullom, ktorý vtedy projektoval Národný dom. Do plánu zakomponoval okrem divadla aj múzeum, kasíno, na poschodí hotelové izby a „zimnú záhradu“, čo mladého adepta architektúry tiež zaujalo.

Po štúdiách sa Dušan Jurkovič ako praktík zdokonaľoval práve u Blažeja Bulla v Martine a potom šesť rokov u Michala Urbánka vo Vsetíne. So zvláštnou obľubou sa venoval obohacovaniu slovenskej i moravskej architektúry ľudovými prvkami. Rád chodil po krajine s fotoaparátom, robil si výskum a videné zaznamenával. Podieľal sa na Národopisných výstavách vo Vsetíne i v Prahe. V roku 1897 začal projektovať turistickú útulňu a ďalšie stavby na Radhošti. Dlhý čas intenzívne pracoval na projektoch kúpeľných domov v Luhačovicach. Škoda, že sa všetky nevybudovali.

■ PROJEKT MOHYLY

Počas prvej svetovej vojny pracoval pri armádnom veliteľstve v Krakove v oddelení, ktoré projektovalo a budovalo cintoríny aj pamätníky padlých vojakov Rakúsko-Uhorska v Haliči. Bola to rozsiahla činnosť, ktorú ukončil až koniec vojny pred sto rokmi.

Cena Dušana JURKOVIČA za architektúru.

Mohyla M. R. Štefánika na Bradle podľa projektu D. JURKOVIČA.

Jeden z vojenských cintorínov navrhnutý D. JURKOVIČOM.

Po vojne sa Dušan Jurkovič presťahoval z Moravy do Bratislavy. V máji 1919 ho poverili prípravou a výzdobou slávnostného pohrebu generála Milana Rastislava Štefánika. Neskôr vypracoval architektonický projekt mohyly na Bradle, ktorú začali budovať v roku 1924. Stavebné práce trvali štyri roky. Po ich ukončení uložili Štefánikove ostatky do mohyly 18. septembra 1928, teda pred deväťdesiatimi rokmi. Slávnosť sprístupnenia mohyly sa konala pár dní potom – 23. septembra 1928. Štefánik bol Jurkovičovi autoritou nielen ako národný hrdina, ale bol mu blízky aj spoločným rodným krajom pod Bradlom, preto sa Jurkovič venoval príprave a realizácii všetkých štefánikovských projektov s osobitným nasadením. Projektoval aj pamätník, ktorý v roku 1923 postavili na mieste havárie Štefánikovho lietadla v Ivanke pri Dunaji. V roku 1929 vydal knižnú publikáciu Mohyla Dr. M. R. Štefánika na Bradle.

■ V NOVOM ŠTÁTE

V novovytvorenom štáte Čechov a Slovákov poverili Dušana Jurkoviča vedením Komisarátu pre pamiatky. Ako vládny komisár vypracoval prvú komplexnú koncepciu o zachovaní, ochrane a rozvíjaní ľudovej a národnej kultúry. V roku 1919 inicioval prijatie zákona na ochranu prírodných pamiatok a neskôr sa stal spoluzakladateľom múzea v Bratislave. Vefa zcestoval po Slovensku, venoval sa aj zberateľstvu ľudových piesní a rozprávok.

Jurkovič má významný podiel na sprístupnení Demänovských jaskýň. Ladová jaskyňa bola síce známa už pár storočí, no krásou objavili až zásluhou učiteľa Aloisa Krála v roku 1921. Neskôr ju pomenovali na Demänovskú jaskyňu slobody. Na propagovanie takého unikátu bola v roku 1922 vytvorená Komisia pre zverejnenie Demänovských jaskýň. Tá vymenovala užší výbor, ktorý viedol práve Dušan Jurkovič. Výbor požiadala najprv o zameranie a zmapovanie objavených jaskýne. Potom zabezpe-

čil vybudovanie vchodu do jaskyne asi desať metrov nad výtokom riečky z podzemia, ktorým sa v čase sucha dostal dovnútra objaviteľ Alois Král. Aj keď elektrifikácia bola v Liptove len na začiatku, výbor Jurkovičovej Komisie zabezpečil v roku 1923 dočasnú elektrickú inštaláciu potrebnú na osvetlenie jaskyne, a tým od roku 1924 aj sprístupnenie podzemných priestorov verejnosti. Vedúci výboru Komisie D. Jurkovič sa staral i o finančné zabezpečovanie budovania cesty z Palúdzky do Demänovej. Lenže financií bolo v povojnových a krízových časoch na Slovensku málo, tak sa práce zastavili a Jurkovičova Komisia v roku 1925 prestala pracovať. V nasledujúcich rokoch 1925 – 1949 zabezpečovalo sprístupňovanie objektu Družstvo Demänovských jaskýň.

■ NA PAMIATKU NÓRA

Ešte dávnejšie predtým – začiatkom 20. storočia –, keď nórsky spisovateľ Bjørnstjerne Bjørnson vystúpil pred európskou verejnosťou na obranu Slovákov utláčaných uhorskou vrchnosťou, začalo sa hovoriť o povinnosti nášho národa viditeľne si uctiť svojho zástancu z Nórska. Mladý Dušan Jurkovič sledoval publicistické vystúpenia tohto Nóra v novinách a bol jedným z tých, ktorí Bjørnsonovi poďakovali aj písomne. Keď sa pätnásť rokov po smrti B. Bjørnsona (koncom roka 1925) pisalo už aj v zahraničných novinách (v Nórsku, Dánsku, Čechách) o zámeroch Slovákov postaviť B. Bjørnsonovi pomník, navrhol český spisovateľ a novinár Rudolf Těsnohlídek (autor knihy o Demänovej), aby to Slováci urobili v Demänovskej doline na brale, ktoré spisovateľ nazval Bjørnsonov portál. Určité kruhy by boli takú udalosť radi začlenili do politických osláv desiateho výročia vzniku Česko-Slovenska v roku 1928, teda pred deväťdesiatimi rokmi. Nikto však nevedel, kto a ako to zabezpečí. Družstvo Demänovských jaskýň požiadalo Dušana Jurkoviča, aby vypracoval návrh pamätníka. Termín v roku 1928

Architekt Dušan JURKOVIČ bol všestranne angažovanou osobnosťou a prvým národným umelcom.

bol už nereálny. Architekt Jurkovič spolu s viacerými členmi výkonného výboru prišli prezrieť terén doliny až v lete 1929. Rozhodli, že najvhodnejšie miesto na zvečnenie mena nórskeho spisovateľa by bolo na demänovskom brale za Oknom (ako to dokumentuje publikovaná dobová kresba) a pod ním vpravo dolu na skalnej stene nad potokom by umiestnili vysvetľujúci básnický nápis. Písmená Bjørnsonovho mena mali byť osem metrov vysoké (inde sa písalo, že päť metrov), meno približne štyridsaťosem metrov dlhé, vtesané do brala priemerne do hĺbky jedného metra. Nápis mena nórskeho „advokáta“ Slovákov mal byť vo výške asi sto metrov nad Demänovským potokom. Pod menom na nižšiu kamennú stenu naplánoval D. Jurkovič „vysvetľujúce“ verše o Bjørnsonovi od známeho slovenského básnika Vladimíra Roya: / Krivdu si bil pravdou, / keď mrak sa nad Tatrami vznášal. / Dnes v ľuďoch slobody / vďačne Ťa ctí naša zem.

Nákres Jurkovičovej návrhu prišiel do Liptovského Mikuláša už o niekoľko týždňov po jeho návšteve Demänovskej doliny. Finančný náklad na tesanie odhadoval autor na dvestotisíc korún česko-slovenských. Ale nenašli sa realizátori.

O pár rokov pri príležitosti slávenia storočnice Bjørnsonovho narodenia sám Dušan Jurkovič napísal do Slovenského denníka (8. decembra 1932) článok s pobádajúcim názvom Postavme Bjørnsonovi pamätník v Demänovskej doline. Lenže ani táto výzva nenašla kompetentných zodpovedných ani realizátorov. Pamätník v tomto kúte Slovenska dodnes nikto nevybudoval. Nedávno mu ho však odhalili v košíckom mestskom parku, o čom SNN priniesli fotoreport.

■ ČESTNÝ DOKTORÁT

Začiatkom tridsiatych rokov 20. storočia požiadala Muzeálna slovenská spoločnosť Dušana Jurkoviča o vypracovanie ideového projektu múzea ľudovej architektúry v prírode. Ale Jurkovičova koncepcia ochrany a rozvoja ľudovej kultúry sa rozvinula až po jeho smrti. Dušan Jurkovič projektoval aj mnohé iné významné stavby, ktoré sme tu nespomenuli, lebo sme sa sústredili na „jubiliujúce“ a s nimi súvisiace.

V roku 1938, teda pred osemdesiatimi rokmi, udelila Bratislavská univerzita Dušanovi Jurkovičovi čestný doktorát. O necelé desaťročie táto zakladateľská osobnosť našej architektúry odišla do večnosti. No ešte rok predtým sa Dušan Jurkovič stal prvým z architektov, ktorému udelili titul národný umelec. A zároveň sa stal druhým Slovákom v histórii (po básnikovi Jankovi Jesenskom), ktorému tento titul v Česko-Slovensku udelili.

V roku 1964 vznikla na jeho počesť tradícia udeľovania Čeny Dušana Jurkoviča za architektúru. Hoci v čase totality ju premenovali na Čenu Zväzu slovenských architektov, od roku 1990 ju Spolok architektov Slovenska udeľuje opäť s Jurkovičovým menom ako prestížne národné ocenenie. V uplynulom roku sa konal už päťdesiaty tretí ročník udeľovania tejto ceny.

Na čo nestačil blesk, zrejme dokonajú kremnickí úradníci Laskomerského sekvoju chcú odstrániť

Michal SITNIK – Foto: SNN

Kremnická sekvoja obrovská, ktorej chcú úradníci zrušiť štatút chráneného stromu, má netradičný pôvod aj príbeh. Rodina, ktorá si ju neskôr zasadila vo svojej záhrade, ju venoval ako sadeničku známy slovenský prozaik a publicista Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský. Sekvoja je chráneným stromom od roku 1986. To však zrejme bude minulosťou, pretože pred takmer tridsiatimi rokmi do sekvoje udrel blesk a poškodil ju.

Laskomerský pôsobil v Kremnici ako lekár. „Rodina Morová mala vlastný dom, v ktorom okrem členov rodiny mávali podnájomníkov. Mladý doktor bol jedným z nich. Cítil sa v rodine dobre, a tak im z vďaky venoval v kvetináči stromček – sekvoju, ktorá pochádzala z Ameriky,“ priblížil minulosť Jaroslav Slašťan, poslanec mesta Kremnica a predseda petičného výboru za záchranu sekvoje. Stromček rástol v kvetináči, z ktorého ho neskôr Morovci vysadili do záhrady, kde je dodnes.

„Je veľmi vzácna a my bojujeme za jej záchranu,“ vysvetlil. Kremnickí byrokrati argumentujú tým, že v roku 1989 strom poškodil blesk a zhruba tretina hornej časti kmeňa sa pritom odlomila. Keďže podľa ich mienky mala byť degradácia hodnôt stromu a mal sa zhoršiť jeho zdra-

voťný stav, uvažujú o zrušení jeho ochrany.

„Je irelevantné, aby ako odvodnenie zrušenia ochrany bola považovaná udalosť spred dvadsiatich deviatich rokov. Zdravotný stav sekvoje poznáme a každoročne sledujeme,“ argumentuje poslanec Slašťan.

Prozaik, publicista, botanik a lekár Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský sa narodil sa v roku 1824 v Banskej Bystrici. Štrelával sa a písal si s Ľudovítom Štúrom, Jánom Kalinčiakom, so Samom Chalupkom, s Pavlom Dobšinským a ďalšími. Poznal sa tiež s Boženou Nemčovou. Bol osobný lekár biskupa Štefana Moyses, prvého predsedu Matice slovenskej. Venoval sa literatúre, geológii, speleológii, botanike, ale aj krajinomaľbe.

Bol zakladajúci člen Matice slovenskej a prispieval do jej prírodovedeckých fondov. Zomrel v roku 1908 v Kremnici. Už to nás oprávňuje chrániť každú stopu po ňom...

Matičiar v malebnej dedinke Lišov Malá a zaujímavá

Text a foto: Erika BREZÁNSKA

Krásne počasie v nedeľu 15. apríla 2018 akoby vyzvalo matičiarov v Rybníku na výlet do malebnej dedinky Lišov neďaleko Dudiniec. Prvou zastávkou bola Lišovská izba, ktorá dýcha históriou a jej hlavným poslaním je udržiavanie kultúrneho dedičstva. V spolupráci

s viacerými európskymi krajinami tu postavili keltské obydľie podľa tradičných postupov. V katastri obce sa tiež nachádzajú unikátne, ručne vysekané tufové pivnice, ktoré tvoria viacero obytných miestností s ohniskom. Zaujímavá bola aj neplánovaná návšteva Stodoly

chalupára, filmového architekta a známeho výtvarného umelca

Fera Liptáka, ktorý matičiarom predstavil svoju tvorbu.

Hrušovskí matičiari siabli po kroje na dno starootcovských trublíc Kiselom privolávali čas tepla a pohody

Text a foto: Ján BRLOŠ

Veľkonočné obdobie prináša ľudstvu významné duchovné poslanstvo a zároveň s príchodom jari aj opätovné oživenie prírody. Je s ním spojené množstvo tradičných úkonov, zvykoslovných aj cirkevných obradov. Viaceré z nich spoluobčanom opäť pripomenuli hrušovskí matičiari. Na Kvetnú nedeľu tu dievčence odnepamätí obliekajú figurínu „Kisela“, s ktorou spevom chodia po dedine, aby ju symbolicky očistili od zlých síl a privolali čas tepla a pohody. Prekvapením na slávnostnej nedeľnej svätej omši boli dievčatá oblečené v starodávnych krojoch s partami na hlavách. V minulosti to bola na svadbách samozrejmosť, ale parta sa postupne z tradičného odevu vytratila a nahradili

Ani nepohoda neodradila hrušovské devy od vynášania Kisela...

ju vence. Po omši mali v priestore vené vystúpenie s tradičným pred kultúrnym domom pripravené veľkonočným tanečným obrazom

Hoja, dunda, hoja. Nepriaznivé počasie s rizikom poškodenia krojov im však zámer prekázalo. V poobedňajších hodinách sa folkloristi v spolupráci s Matice slovenskou predstavili ako dobrí herci a zabávači v zábavnom programe Vitajte v Hrušove. Aj napriek obmedzeniam (mnohí študujú alebo pracujú na turnusy) a krátkosti času nácviku sa účinkujúcim podarilo do slz rozosmiať prítomných divákov. V humorných živých obrazoch, doplnených videonahrávkami, vykreslili niektoré momenty zo života obce, pričom nešanovali ani sami seba. Dlhotrvajúce potlesky boli dôkazom, že i mladá ľudia vedia byť kreatívni a urobiť niečo pre svojich spoluobčanov. Výborné herecké, ale i organizačné schopnosti ocenil podakovaním starosta obce, ale najmä početná divácka verejnosť. Nasledovala zábava až do pondelkového rána a vyvrcholením veľkonočných sviatkov bola oblievačka, po ktorej ostala suchá máloktorá dievka v dedine.

OBČIANSKE ZDRUŽENIE ZA LEPŠIE BISKUPICE
V SPOLUPRÁCI S MIESTNYM ODBOROM MATICE SLOVENSKEJ
VÁS SRDEČNE POZÝVA NA ZAUJÍMAJÚ PREDNÁŠKU

M. R. ŠTEFÁNIK – AKO HO NEPOZNÁME

3. 5. 2018 o 18. hod. v DK Vetvár,
Biskupická ul. č.15, Bratislava-Podunajské Biskupice

Prednáška sa uskutoční pri príležitosti 99. výročia tragickej smrti nášho slávneho veľikána. Politika, diplomata, vynálezcu, astronóma, fotografa, letca, brigádneho generála...

Prednášajúci: historik Michal Kšiňan, PhD., Historický ústav SAV, absolvent doktorandského štúdia na Univerzite Sorbonna v Paríži

Akcia bude spojená s predajom výpravnej publikácie MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK, venovanej jednej z najvýznamnejších postáv slovenských dejín.

Tešíme sa na vás!
VSTUP VOĽNÝ

MATIČNÉ DEPEŠE

Za Michalom Eliášom

Na Národnom cintoríne v Martine sa v sobotu 7. apríla konala posledná rozlúčka s renomovaným literárnym archívom, historikom, editorom a publicistom PhDr. Michalom Eliášom, CSc., ktorého životný príbeh a bohaté dielo majú neodmysliteľnú spojitosť s Martinom, kde zosnulý žil a pracoval vyše pol storočia, pričom veľkú časť svojej vedeckej invecie dal do služieb Matice slovenskej, najmä vo výskume staršej slovenskej literatúry, ale aj dejín národnej inštitúcie.

O otcovi modernej slovenčiny

Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty UK, Univerzitná knižnica v Bratislave, Únia slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska, Slovenský ústav v Ríme, Libri Historiae, o. z., a Vydavateľstvo Post Scriptum uviedli v týchto dňoch v prednáškovej sále Univerzitnej knižnice v Bratislave publikáciu so súborom štúdií Henrich Bartek v slovenskej jazykovede a kultúre, ktoré sú venované vedeckému, kodifikačnému, organizačnému a vydavateľskému dielu tohto jazykovedca, publicistu a kultúrpolitického činiteľa (1907 – 1986), žijúcemu v emigrácii.

Cesta slovenskou Amerikou

V priestoroch Domu Matice slovenskej v Žiline sa od 26. marca do 12. apríla uskutočnila výstava pod názvom Cesta slovenskou Amerikou, ktorej autorkou je PhDr. Zuzana Pavelcová, riaditeľka Krajského múzea Matice slovenskej. Výstava pútavo slovom i obrazom podávala informácie a fakty o ceste delegácie Matice slovenskej v roku 1936 do USA a Kanady, v ktorej boli tajomník Matice slovenskej Jozef Ciger Hronský a historik Konštantín Čulen s manželkami, referent Umeleckého odboru MS Jozef Cincik a referent Národopisného odboru MS Karol Plicka. O výstave sme publikovali v SNN obšírny príspevok priamo od autorky výstavy.

Vlastenecká pochôdzka

Obecné úrady, Mestský úrad a MO Matice slovenskej v Šamoríne, Dunajskej Lužnej a Ivanke pri Dunaji pozývajú 3. mája na 28. ročník vlasteneckej pochôdzky po slovenskom juhu – M. R. Štefánik 2018, venovanú stému výročiu ukončenia prvej svetovej vojny. Program pochôdzky sa začne o 8. hod. pietnou spomienkou pri pomníku M. R. Štefánika v Dunajskej Lužnej a bude pokračovať od 9.15 hod. pri buste M. R. Štefánika na Námestí sv. Rozálie v Ivanke pri Dunaji a následne pochodom žiakov a hostí k mohyle M. R. Štefánika na mieste havárie lietadla a skonu generála a jeho talianskeho sprievodu.

V Rybníku bilancovali

V nedeľu 8. apríla 2018 sa za účasti viacerých funkcionárov vrcholných matičných orgánov konala výročná členská schôdza MO MS v Rybníku. V pracovnej časti schôdze zaznela správa o činnosti za predchádzajúci rok, ktorú doplnila prezentácia matičných aktivít fotografiami a prítomní matičiari prerokovali aj plán činnosti v roku 2018. O kultúrny program sa postarali folklórna spevácka skupina Vrbovianka zo Želiezoviec a najmladší matičiari Tadeáš a Tamarka Valachyovci.

Z príspevkov matičných korešpondentov zostavil
Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Matica slovenská vo verejnom živote Slovenska, ale aj vo vzťahu k zahraničiu predstavuje osobitný fenomén, ktorý má bezprostredné vzťahy k mnohým oblastiam života, osobitne k oblasti kultúry, školstva, k dobrovoľným organizáciám a cirkvi a v určitom zmysle aj k politickému systému a k zahraničnému pôsobeniu Slovenskej republiky.

Uznávaná aj zatracovaná

Matica slovenská niekedy uznávaná, niekedy zatracovaná ako zbytočná ustanovizeň Slovenska... V čase individualizmu a prívlekej slobody – či už názorovej, mediálnej a politickej, ktoré spôsobujú názorové otroctvo a vnútorná sloboda je priam luxus, sa vytráca a zabúda na štúrovcov, ktorí svojimi statočnými osobnými postojmi, presvedčením, šlachetnosťou, úžasným darom slova, vŕcnym entuziazmom mali v časoch svojho účinkovania veľký vplyv na verejnosť – vyvolali doslova národné hnutie a pritiahli k nemu srdcia všetkých, čo s nimi prichádzali do kontaktu. Ideám všeslovanstva opäť prinavrátili nástočivú nevyhnutnosť, mnohým západným, južným a východným Slovanom sprítomňovali aj navracali právo na vlastné národné sebaurčenie.

Práve príklad a vzor Štúra, ale aj iných národovcov a vlastencov je tým historickým odkazom, neodškriepiteľne vytvárajúcim a formujúcim postavenie Matice slovenskej, ktorá prešla mnohými otrasmami, obdobiami neúcty, zatracovania a tlaku nedôstojnosti, ale ustála to. Je rovnocenným partnerom všetkým kultúrnym inštitúciám a samospráve v našom štáte. Aktivity, ktoré Matica slovenská uskutočňuje, sú odkazom, ktorým vzdávame hold tým, o ktorých naše deti učíme, že boli buditeľmi národa, Slovákmi srdcom a dušou a že bojovali za našu národnú identitu.

Aktuálna situácia na Slovensku je triumfálnym vyvrcholením skazenosti a nenávisť, stratou slovenskej spolupatričnosti. Práve Matica slovenská je tá ustanovizeň, ktorá nie je súčasťou tejto sociálnej, mediálnej a politickej nevráživosti. Je to ustanovizeň čisto národná, ktorá ľudí spája a vedie k národnej súdržnosti – to je nastavenie, ktoré akoby chýbala ostatným kultúrnym inštitúciám, etablovaným v kultúrnom priestore Slovenska.

Ludia, ktorých Matica slovenská spája a združuje, sú oddaní patrioti, takí, ako boli naši národovci a vlastenci. Svojimi aktivitami a podujatiami na všetkých úrovniach – či už obecných, regionálnych, alebo celoslovenských – potvrdzuje, že aj napriek turbulentnejším obdobiam svojho pôsobenia je zjednocovateľom Slovákov, občanov žijúcich na Slovensku i v zahraničí.

Slovensko je najkrajšia krajina, nie preto, že je malá, ale je naša!

Katarína KALANKOVÁ

Jubilujúce metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Krídla a korene pre krajanov

Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: zdroj, internet

Metodické centrum Univerzity Mateja Bela pre Slovákov žijúcich v zahraničí začalo písať svoje dejiny prvého januára 1993. Za jeho autorským konceptom stáli vtedajší univerzitní pedagógovia, ktorí predložili svoju víziu centra ministerstvu školstva. Ešte v tom istom roku vysokoškolskí učiteľia z katedry slovenského jazyka a literatúry rozbehli činnosť centra a uskutočnili prvé tri metodické kurzy pre krajanov.

Centrum pri jeho vzniku podporoval aj rezort diplomacie v spolupráci s Maticou slovenskou prostredníctvom Domu zahraničných Slovákov. Prvé aktivity MC UMB boli zamerané na vysielanie učiteľov medzi krajskými pedagógov. V krajských komunitách viedli metodické kurzy zamerané najmä na oblasť výučby slovenského jazyka. Prvým hmotným výsledkom práce bola učebnica slovenského jazyka pre nedeľnú školu Slovenského kultúrneho spolku v Buenos Aires.

V roku 2005 metodickému centru udelili akreditáciu a od roka 2009 začalo realizovať výjazdové didaktické kurzy, ktoré boli „šité na mieru“ danej komunity, vďaka čomu si získali nemalú obľubu. Postupne sa transformovalo na moderné, progresívne pracovisko, ktoré realizuje množstvo aktivít najmä pre krajskú mládež. Pripravuje školy v prírode, špecializované vzdelávacie aktivity, súťaže, letné a športové tábory a školy slovenského jazyka, folklóru či tradičnej kultúry.

Dvanásteho apríla 2018 sa v Aule Rotunda EF UMB v Banskej

Bystrici uskutočnil slávnostný ceremoniál pod názvom Korene a krídla venovaný 25. výročiu MC UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V hľadisku sedeli tí, ktorí zasvätili pracovný život metodickému centru, tí, ktorí s ním spolupracujú, ale i vzácní hostia, ktorí jeho činnosť podporili rozličným spôsobom. V auditoriu nechýbali ani zástupcovia najvýznamnejších organizácií kraja-

nov zo Srbska, z Poľska, Rumunska i Ukrajiny. Spomínalo sa, hodnotilo a oceňovalo. Bilancovalo sa i plánovalo... No najmä – oslavovalo sa.

Matica slovenská blahoželá k jubileu a vyslovuje MC UMB úprimné želanie: veľa tvorivých nápadov, silnú podporu zo strany štátu, šikovných zamestnancov a mnoho krásnych rokov ďalšej prspešnej práce

Na Zemplíne založili klub Slovenských národných novín

Máme verných priaznivcov

Text a foto: Jozef MOČARANSKÝ

V zariadení Michalovský domov seniorov na Hollého ulici č. 9 tamajší dôchodcovia koncom marca založili Klub čitateľov a priateľov Slovenských národných novín. Skupina čitateľov a priateľov SNN vznikla ešte v roku 2017 na návrh PhDr. Ladislava Ďaďovského, ktorý sa v tomto období dožíva krásneho životného jubilea – deväťdesiatich rokov, Ing. Michala Kadiľaka, CSc., Kvetu Niklasovej a Heleny Bardyovej. Maticný týždenník do penziónu pravidelne prinášal Jozef Miko a občas im naša administrátorka Lubica Rišiaňová poslala staršie čísla a neskôr aj aktuálne, až si ich obyvatelia penziónu navzájom začali požičiavať. Niektorí si ich aj predplatili. Tešia sa z každého nového vydania, veľmi sú spokojní s obsahom článkov a hlbokými, pravdivými myšlienkami v nich. Občas sa objavia aj slzy radosti nad prečítaným obsahom. V klube je zatiaľ pätnásť členov, sú medzi nimi aj úplne ležiaci, a to prof. Štefan Ivanko, Štefan Halás,

V Michalovskom domove seniorov na Hollého ulici založili Klub čitateľov a priaznivcov Slovenských národných novín.

Jozef Katinger, a tak im noviny spríjemňujú voľné chvíle. Členom klubu SNN je aj najstarší obyvateľ domova seniorov – deväťdesiatpäťročný MVD. Ondrej Pečáč.

Na čitateľských posedeniach si seniori noviny nielen spoločne čítajú, ale zavše si potom aj zaspievajú staré slovenské a moravské ľudové piesne, tešiac sa na nové čísla SNN.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajte telefonicky:
043 / 3812 838 - 0918 / 904 925
emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny -
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V súvislosti s tridsiatym výročím Sviečkovej manifestácie v Bratislave sme sa v našom kvíze pýtali, kde sa toto prvé manifestačné vystúpenie proti totalite uskutočnilo. Správna odpoveď mala znieť: Na Hviezdoslavovom námestí. Zo správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto riešiteľov: Štefan Kulih, Ružomberok; Marián Masnica, Makov; Dušan Turňa, Brezno.

Dnes sme tiež zvedaví, ako pozorne čítate naše noviny. Prinášame v nich aj článok o rozporupnej hrdinke ukrajinskej súčasnosti Nadiji Savčenkovej. Napište nám, aké mala zaradenie v armádnej službe, keď sa „preslávila“ zabitím dvoch novinárov?

Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu našej administrátorky Lubicy Rišiaňovej do vydania ďalšieho čísla SNN.

PRIPOMÍNAME SI

28. apríla

– niekoľkotisícové zhromaždenie Slovákov v Brezovej pod Bradlom prijalo v roku 1848 Žiadosť slovenského národa zo stolice Nitrianskej; v manifeste požadovali zastúpenie Slovákov v stoličných orgánoch, slovenských sudcov a školy, zrovnoprávnenie národov v Uhorsku a právo používať národnú zástavu; 170. výročie

29. apríla

– v roku 1948 Štátny súd v Bratislave vyniesol rozsudky nad sedemástimi obžalovanými funkcionármi Demokratickej strany z „protištátneho sprisahania“, odsúdili ich dovedna na deväťdesiatdva rokov, predseda strany Ján Ursíny dostal sedem rokov, jeho tlačový tajomník Oto Obuch tridsať; 70. výročie

30. apríla

– v roku 1848 v Prahe založili spolok Slovácká lipa, na zakladajúcej schôdzi rečnil aj Ľudovít Štúr; 170. výročie

– pred sto tridsiatimi rokmi položili v Martine základný kameň Národného domu (1888); projektoval ho arch. Blažej Bulla, mal štyridsaťdva miestností, divadelnú a koncertnú sálu, dali ho do prevádzky o dva roky, dnes tu sídli Komorné divadlo

– osemdesiatiny oslavuje náš najznámejší filmový režisér Juraj Jakubisko

1. mája

– v roku 1848 sa vo všetkých slovenských mestách konali hostiny – „sviatky slobody a zbratania“ oslavujúce práve prijaté zákony, zrovnoprávňujúce občanov; 170. výročie

– pred sto rokmi, v roku 1918, keď ešte zúrila svetová vojna, zišlo sa na námestí v Lipťovskom Mikuláši tritisíc ľudí, Vavro Šrobár prečítal rezolúciu, ktorá žiadala uzavretie mieru, všeobecné volebné právo, osemhodinový pracovný čas a uznanie práv národov monarchie na sebaurčenie

2. mája

– pred sto päťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil Martin Braxatoris-Sládokovičov (1863 – 1934), najmladšie (piate) dieťa Andreja Sládokoviča; po otcovi zdedil faru i talent, patril k najlepším prekladateľom ruskej, nemeckej a maďarskej poézie

– v roku 1953 po dvanástich rokoch budovania dali do prevádzky Oravskú priehradu, dovtedy najväčšie vodné dielo na Slovensku; 65. výročie

3. mája

– pred sto sedemdesiatimi piatimi rokmi (1843) vypukol pri maďarickej fare požiar, ktorý zachvátil aj faru, kde ležal reumou postihnutý básnik Ján Hollý; požiar mu spôsobil popáleniny a poškodil zrak, básnik a kňaz musel do penzie a u priateľa v Dobrej vode čakal na vykupiteľku smrť

4. mája

– pred dvesto dvadsiatimi rokmi, v roku 1798, turčiansky evanjelický seniorát poslal svojim školám list, že základom úspešnej výučby je materinský jazyk, a preto sa im nariaďuje učiť po slovensky

– deväťdesiatich piatich rokov sa dožíva významný historik a maticiar Richard Marsina

– okružle životné jubileum má poetka Helena Dvořáková-Jancurová

(jč)

